

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 28.

Fredagen den 15 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 138, angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 41 i kvarteret Gruvan i Karlstad; och

nr 139, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten nr 17 och 18 i Bergskvarteret i Söderköping;

till bankoutskottet propositionen, nr 140, angående årligt understöd åt befattningshavaren vid postverket P. A. Larsson;

till lagutskottet propositionerna:

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 41 §§ i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 148, angående disponerande av ytterligare medel under år 1918 för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; och

nr 149, angående förvärvande för svenska statens räkning av den Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Orsa—Sveg.

Vid härfå skedd föredragning av propositionen, nr 150, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. hänvisades densamma i vad den rörde ändringar i nämnda avlöningsreglemente till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen överlämnades till statsutskottet propositionen, nr 151, angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid länsstyrelsen i Uppsala län R. S. Fredriksson.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 335, av herr *Moberger m. fl.*;

till bankoutskottet motionen nr 336, av herr *Leander*; och

till konstitutionsutskottet motionen nr 337, av herr *Hage m. fl.*

§ 4.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 4 A och 4 B bordlades åter.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 26, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen för år 1919 och propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar om förhöjda understöd till Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial, nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående ändring i 23 § 1 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

§ 7.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 20 och 21 samt lagutskottets utlåtanden nr 21—28.

§ 8.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, med förslag till förordning angående handel med vissa begagnade föremål m. m.;

nr 144, med förslag till förordning angående idkande av pantlånerörelse; och

nr 156, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 153, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln bebadad framställning till riksdagen angående statsbidrag för år 1919 till uppehållande av verksamheten vid en statens provningsanstalt icke kommer att föreläggas riksdagen.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades på begäran.

§ 9.

Herr *Röing* avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor.

Denna motion som erhöll ordningsnumret 338, blev på begäran bordlagd.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER; samt

från särskilda utskottet:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte en i ärendet väckt motion; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser

nr 73, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk m. fl.; och

nr 74, till fullmäktige i riksbanken, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare vid riksbanken m. fl.

§ 11.

Till bordläggning anmälde:

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914; och

nr 24, med återlämnande till andra kammaren av en till utskottet i viss del hänvisad proposition;

lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning av arbetstidens längd inom vissa arbetsområden samt fastställande av maximalarbetstid m. m.; och

nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående handelsregister, firma och prokura; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag för täckande av viss förlust;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.;

nr 31 A, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för år 1919 i vad angår jordbruksärendena;

nr 31 B, angående reglering av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1918 i vad angår jordbruksärenden; och

nr 32, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lantmannaskolors förseende med jordbruk.

§ 12.

Herr talmannen gav härefter ordet till herr vice talmannen, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att konstitutionsutskottets memorial nr 1, som återfinnes bland två gånger bordlagda ärenden uppföres sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Tengdahl</i> ,	under den 16 mars,				
» <i>Bökelund</i> ,		under 14 dagar fr. o. m. den 19 mars,			
» <i>Flognfält</i>		» 6 » » » 16 »			
» <i>Strid</i>		» 4 » » » 18 »			
» <i>Andersson</i> i Prästbol		» 14 » » » 18 »			
» <i>Nilsson</i> i Malmö		» 4 » » » 18 »			
» <i>Wiklund</i> i Brattfors		» 14 » » » 21 »		och	
» <i>Ericson</i> i Funäsdalen		» 14 » » » 21 »			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 16 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 12 innevarande mars fattat beslut företogs nu val av en ledamot att deltaga i talmansöverläggningarna; och blev därtill utsedd herr Adelsvärd med 130 röster.

§ 2.

Vidare skulle nu jämlikt kammarens beslut den 13 i denna månad företagas val av åtta ledamöter och tio suppleanter i särskilda utskottet nr 2; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 129 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Källman*,
- » *Hederstierna*,
- » *Leander*,
- » *Strid*,
- » *Hedström*,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Anderson* i Knäpasjö och
- » *Hedlund* i Östrand.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 108 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Zander*,
 » *Lindmark*,
 » *Olsson* i Ramsta,
 » *Nilsson* i Malmö
 » *Svanberg*,
 » *Gustafson* i Kasenberg,
 » *Eliasson*,
 » *Karlsson* i Sandviken,
 » *Persson* i Fritorp och
 » *Danielsson*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1 och 2 här ovan oförmälda valen.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskottet propositionerna:

nr 142, med förslag till förordning angående handel med vissa begagnade föremål m. m.; och

nr 144, med förslag till förordning angående idkande av pantlånereörelse; samt

till statsutskottet propositionen, nr 156, angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av vissa förskott.

Efter härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 153, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln bebådad framställning till riksdagen angående statsbidrag för år 1919 till uppehållande av verksamheten vid en statens provningsanstalt icke kommer att föreläggas riksdagen beslöt kammaren att nämnda skrivelse skulle överlämnas till statsutskottet.

§ 5.

Herr *Röings* på kammarens bord liggande motion, nr 338, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 6.

Härpå föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 23.

§ 7.

Bevillningsutskottets nu föredragna memorial, nr 24, med återlämnande till andra kammaren av en till utskottet i viss del hänvisad proposition lades till handlingarna.

§ 8.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtanden nr 29 och 30 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 29, 30, 31 A, 31 B och 32.

§ 9.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa odlingsföretag m. m., ävensom 10 i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid:

*Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.*

Herr R e h n: Herr talman! Då jag inom produktionskommittén deltagit i det förberedande arbetet till det förslag, som nu föreligger till avgörande, ber jag att få uttala min tillfredsställelse med och min tacksamhet för den välvilliga behandling, som detta ärende rönt såväl från Kungl. Maj:ts som från jordbruksutskottets sida. I detta enhälliga beslut från jordbruksutskottet torde man kunna se icke blott en möjlighet att under de närmaste åren åstadkomma en ökad odling och därigenom vinna en något ökad produktion av livsmedel, vilket ju är så behöfvligt. Jag tycker mig därutöver kunna i detta beslut liksom skönja gryningen till en ny tid, skulle jag nästan vilja säga, en vändpunkt i själva betraktelsesättet i fråga om betydelsen av vårt lands jordbruk icke blott för dem som mera direkt syssla därmed och för sin utkomst äro beroende av detsamma, utan jämväl för landets hela befolkning.

I denna tanke ligger dock icke det ringaste spår av tillvitelse eller förebråelse gent emot riksdagen, för att den hittills under normala tider skulle gjort sig skyldig till något anmärkningsvärt åsidosättande av de berättigade krav, som från jordbruksnäringens sida framburits. Det torde förhålla sig så, att under de tider, som gått, har det med den lätthet, som alltid stått till buds att utifrån införskaffa vad vårt eget jordbruk icke kunnat tillfyllest frambringa av livsmedel och annat, legat nära till hands för många att betrakta jordbruket såsom visserligen fullt existensberättigat och ganska behöfvligt, men dock långt ifrån så nödvändigt, så alldeles outhärligt som det i själva verket är. Man har kanske på sina håll skattat väl mycket åt den föreställningen, att våra bästa och säkraste framtidsmöjligheter borde sökas på andra områden.

Ett sådant betraktelsesätt kan ju också vara förklarligt, då väl knappast någon kunnat föreställa sig, att livsmedelsfrågan skulle för en stor del av mänskligheten komma i ett sådant läge, som det, vari den för närvarande befinner sig. Kristiden med de bekymmer och trångmål i fråga om vår folkförsörjning, som den fört med sig,

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsförelag
m. m.
(Forts.)

och som kanske under detta år komma att bliva ännu mera kännbara. har dock, tror jag, åstadkommit en ändring i den allmänna uppfattningen i nu nämnda avseende. Ett bevis därpå synes mig ligga i detta enhälliga utskottsutlåtande.

Nu är det alldeles givet, att den sak, varom här är fråga, nämligen statsbidrag till understödjande av nyodlingsverksamhet i den omfattning, som förslaget avser, måste betraktas såsom en alldeles utomordentlig åtgärd, en ren kristidsåtgärd, som under normala förhållanden icke ens hade kunnat ifrågasättas. Detta förefaller mig alldeles uppenbart. Men man torde väl kunna få hoppas, att den förståelse för jordbrukets betydelse, som här kommit till synes från representanter för olika samhällsgrupper, icke skall vara grundad endast på en tillfällig stämning, som försvinner, då bättre tider en gång åter inträda, utan vara en på erfarenhet, på nationens egna upplevelser grundad övertygelse av mera varaktig natur. Om så sker, är det min tro, att detta skall komma att i icke så ringa mån bidraga till att stärka vad som håller oss samman, stärka den känslan, att vi alla behöva varandra och äro beroende av varandra, och att det därför är klokast och lyckligast, om vi försöka hålla ihop och stödja varandra både i den goda dagen och i den onda.

Jag tror också, att vårt land äger så pass goda förutsättningar och så goda naturbetingelser för ett livskraftigt jordbruk, att, om vi taga vara på och utnyttja de möjligheter, som finnas, behöver det icke råda minsta tvivel om, att vi skola kunna producera de livsmedel, som vi själva behöva, och sålunda bli vad man kallar de självförsörjande folk. En viktig förutsättning härför, åtminstone om det skall kunna ske inom de närmaste åren, torde dock vara att våra företagare inom vissa industrier också vilja göra vad på dem ankommer, för att resultatet skall kunna vinnas. Särskilt gäller detta konstgödselmedelindustrin. På det området måste det tagas i med kraft, för att vi själva skola kunna fylla jordbrukets behov av dessa varor. Råämnen för såväl fosforsyre- som kvävehaltiga gödselmedel lära, enligt vad som från sakkunnigt håll uppgives, finnas god tillgång på inom landet, nämligen våra naturliga bergarter, som lämpa sig för sådant ändamål, och en betydligt ökad inhemsk tillverkning torde icke heller behöva möta oöverkomliga hinder. Att till innevarande vår genom en sådan tillverkning kunna fylla behovet lär dock icke låta sig göra, men så mycket angelägnare bör det vara, att det redan nu i god tid sörjes för, att vi icke till ett annat år stå lika strandsatta i synnerhet beträffande den viktiga fosforsyregödseln.

Jag skulle här särskilt vilja betona, att den omsändigheten, att tillverkning av andra artiklar, som kanske delvis åtminstone äro avsedda för export, kan visa sig mera lönande för de enskilda förelagen, anser jag icke böra tillmätas någon avgörande betydelse i detta fall, och där icke godvillig överenskommelse på rimliga villkor kan ske, torde icke statsmakterna böra tveka att begagna de maktmedel, som de ha i sina händer.

Vad nu själva det föreliggande förslaget beträffar, har ju utskottet i allt väsentligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, vilken ju

i det närmas'te sammanfaller med kommittéföreläggelsen. De små ändringar, som utskottet gjort, anser jag vara förbättringar. Särskilt i ett avseende är jag glad över den ändring, som utskottet föreläggit, nämligen i fråga om vilka växtslag, som skulle anses vara giltiga för erhållande av odlingsbidrag. Då vi inom kommittén resonerade om denna sak, fick jag den bestämda uppfattningen, att villkoret om »säd till mogen skörd eller potatis», såsom det heter, endast gällde de odlingar, som skulle komma att besås under innevarande vår. Såsom norrlänning skulle jag i annat fall icke ha kunnat vara med om ett sådant villkor, då jag av egen erfarenhet väl vet, att nyodling i de trakterna i synnerhet på myrjord ofta lämpa sig bättre för någon grönfodderskörd. Jag säger ofta, ehuru jag väl känner till, att både korn och havre och även råg kunna gå till mognad jämväl på sådana nyodlingar i Norrland, åtminstone under gynnsamma år. Jag tyckte mig också finna ett gott stöd för denna min uppfattning i vad kommittén därom skrivit, vilket återfinnes i utskottets betänkande å sid. 4, där det heter: »Med hänsyn till — — önskvärdheten av att så långt möjligt sådan odling understödjes, som kan bidraga till ökad produktion redan under innevarande år, synes bidraget lämpligen kunna bestämmas till högst 60 procent av godkända kostnader för odling av mark, som besås under våren 1918 med säd till mogen skörd eller med potatis, högst 50 procent för odling, som besås under hösten 1918 eller våren 1919» o. s. v. Men det nämndes ingenting vidare om, vilka sädeslag, som skola godkännas, annat än just för den första odlingsperioden, våren 1918. Nu skall jag gärna medge, att kommitténs betänkande i denna punkt kanske icke är skrivet så klart, som önskligt varit, men det beror på att kommitténs arbete varit av så brådskande natur och att de ledande krafterna därinom fått anstränga sig alldeles ofantligt, då kommittén varit angelägen om att kunna avlämna sina förslag så tidigt som möjligt under riksdagen. Emellertid har ju utskottet gjort undantag för Norrland och Dalarna, så där skulle villkoret om dessa växtslag icke behöva tillämpas, och från min synpunkt såsom norrlänning är ju detta fullt tillfredsställande, liksom jag icke heller i övrigt har något att erinra mot de ändringar, som utskottet gjort.

Slutligen skulle jag vilja säga, att om riksdagen nu anslår dessa avsevärda belopp till förmån för jordbruket och därtill lite längre fram, såsom jag hoppas, kommer att fastställa skäliga minimipris för de viktigaste av jordbrukets produkter, så tror jag, att vi, som äro jordbrukare, skola känna oss icke blott förpliktade utan även villiga att göra allt vad göras kan för att säkerställa eller trygga livsmedelstillgången för det svenska folket, så långt detta står i vår förmåga.

Jag hoppas också, att de, som tilläventyrs av en eller annan anledning nu inneha eller förfoga över livsmedel, som de kunna undvara, skola visa sin goda vilja genom att avstå till staten eller livsmedelsmyndigheterna allt, vad de kunna undvara. Jag vet väl, att jordbrukarna, till vilka jag själv hör, ansett sig mindre hönst behandlade under dessa år, och jag betvivlar ingalunda, att det funnits och kan finnas anledningar till anmärkningar, som äro fullt befogade,

Ang. bidrag
till vissa odlingsföretag
m. m.

(Fort.)

Ang bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.

(Forts.)

ehuru jag visserligen icke vill ställa mig solidarisk med all den klagolåt, som man förnummit. Jag tror också, att myndigheterna, såväl högre som lägre, göra klokt i att beakta och i görligaste mån taga hänsyn till de anmärkningar, som framkommit från jordbrukarhåll. Men så jordbrukare jag själv är, tvekar jag dock icke att säga, att den, som i närvarande tid av vinningslystnad eller andra egoistiska motiv undanhåller livsmedel, som böra komma hungrande medmänskors till godo, en sådan icke blott handlar obarmhärtigt mot dem, som lida nöd, utan jag tror också, att han handlar oklokt mot sig själv och mot sina egna yrkesbröder. Jag skulle också kunna tillägga, att den, som handlar på det sättet och i de avsikter jag nu antytt, anser jag knappast vara värd att bruka Sveriges jord.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Den kungl. proposition, som återfinnes i nu föredragna jordbruksutskottsbetänkande angående ett anslag av i runt tal 16 miljoner kronor till bidrag åt nyodlingsföretag, är enligt min mening värd det allra varmaste erkännande och det allra kraftigaste understöd från vår sida, på det att den åtgärd, som i detta förslag föreligger, måtte komma till utförande; ty förhållandena äro ju sådana, att vi måste taga vår tillflykt till och vår hjälp av jordbruket, om vi såsom självständigt folk skola kunna bestå. Det är icke en dag för tidigt, enligt mitt förmenande, att denna kraftåtgärd ifrågasatts, på det att vi genom jordens odling måtte få under odlarens plog så mycket jord som möjligt är, allt i ändamål att åt vårt folk skaffa mera livsmedel, än vad som nu genom jordens avkastning står oss till buds. Sällan ha odlingsmän, enligt mitt förmenande, varit i tillfälle att gå in på ett så betydelsefullt beslut som detta, då man härigenom beredes möjlighet till ett väsentligt bidrag för mera jorduppodling. Jag är viss om, att de medel, som härför ifrågasättas och säkerligen komma att utgivas, icke skola vara förspillda, utan vara medel, lagda i god jord och på ett utomordentligt sätt ägnade att fylla det angivna ändamålet, och frukten härav skall, enligt mitt förmenande säkerligen icke utebliva, ty få vi nu igångsätta de nya odlingsföretag, som här föreslås, så skall det säkerligen icke dröja länge, förrän en stor skördetillökning skall visa sig såsom en välsignelserik frukt härav. För min personliga del må jag säga, att under min snart 30-åriga riksdagsmannatid har jag aldrig, aldrig varit i tillfälle att få medverka till ett så för jordbrukets framkomst gagneligt företag, och det är därför som jag tillåter mig säga, att det är med stor hänförelse jag velat dra mitt lilla strå till stacken för möjliggörande av detta handtag åt oss odalmän. Framåt, mina herrar, till mera och vidsträcktare odlingsföretag, allt i det ändamål, såsom jag nyss här förut sagt, att öka tillkomsten av mera livsmedel för att utjämna den livsmedelsbrist, den hunger och den nöd, som förefinnas i landet.

Om jag sålunda över huvud taget är varmt tilltalad av det nu föreliggande förslaget och vill lämna mitt varma erkännande till ve-

derbörande för framläggandet härav och önskar kamrarnas enhälliga anslutning till detsamma, så kan jag dock icke underlata att i fråga om en viss detalj uttala en önskan, som jag gärna från vederbörande statsråds sida ville ha tillgodosedd. I de bestämmelser, som föreslås skola åtfölja detta anslag i och för reglerande av detsamma, heter det bl. a., att sådana odlingsföretag, som tillkommit före den 10 februari 1918, sålunda den dag, då produktionskommittén avslånade sitt betänkande, skulle ej få komma i åtnjutande av statens bidrag för vad som före den tiden odlats. Det är detta, som gjort, att jag funnit mig föranlåten att inom jordbruksutskottet ifrågasätta, att ett uttalande skulle göras därom, att odlingar, som tillkommit under nästföregående år, 1917 nämligen, skulle också få komma i åtnjutande av bidrag; ty de män, som ställde sig i odlingens tjänst under år 1917 och då med svett och möda bröto upp den svenska jorden för att möjliggöra mera åkerareal, synas mig vara lika berättigade att få en liten slant till erkänsla för detta sitt goda företagande, som de, vilka nu skynda till efter den 10 februari detta år för att upptaga nyodlingar; och jag föreställer mig, att om så icke blir fallet, så skola de, som under år 1917 odlade och bröto jord, känna sig ganska besvikna för att icke säga bittra till sinnes vid att se, att de, som nu detta år börjat sin odlingsgärning, skola få bidrag; men de, som bröto och arbetade under år 1917 för odlingens skull såsom sådan och gjorde lika tjänst som de sistnämnda kategorierna, de skola därför icke finna det vara fullt rättvist ordnat. Jag har därför velat sträcka tiden tillbaka till den 1 januari 1917, och de ifrågasatta reglerande bestämmelserna skulle därför få en viss retroaktiv verkan.

Nu har man inom utskottet, av principiella skäl huvudsakligast, icke velat biträda den meningen, ehuru jag må säga, att där visst icke saknades förståelse för min mening. Jag tror dock, att det skulle ha varit i god överensstämmelse med vad som tidigare i liknande fall förekommit, ty under en följd av år har riksdagen anslagit ett belopp av 50,000 kronor till s. k. mindre odlingsföretag, och i de bestämmelser, som åtfölja det statsanslaget, är det stadgat, att odlingar, tillkomna under de tre nästföregående åren, skulle få komma under premieringsåtgärden ifråga. Det har därför syns mig vara befogat att ifrågasätta det, som jag sålunda ifrågasatt, och att det skulle vara i stil med det förfaringssätt, som redan kommit till synes.

Nu skall jag inskränka mig till att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vördsamt hemställa, att när han utfärdar de villkor och bestämmelser, som nödvändiggöras av det anslag, som vi nu gå att besluta, han måtte taga all möjlig hänsyn till att de önskningsmål, som jag sålunda gjort mig till målsman för, måtte förverkligas. Sker det och i övrigt vad nu utskottet tillstyrkt, är jag viss om att vi ha att emotse största möjliga erkännande för den åtgärd, som vi nu gå att besluta, och det är min livliga förhoppning, att vi i framtiden och inom en ganska kort sådan skola ha glädjen erfarat, att myckenheter av jord blivit lagda under odlarens plog, så att den beklämning försvinner, som man ibland nödgas erfarat, då

Ang. bidrag
till vissa odlingsföretag
m. m.

(Forts.)

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

man ser myckenheter av jord särskilt i våra norrländska bygder så och vänta på jordbruksarbetarens spett och spade och icke bliva för sitt ändamål tillvaratagna, och att jorden blir försatt i sådant skick, att vi från densamma kunna få fram myckenheter av livsmedel.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berg i Staby: Herr talman! Då jag avlämnat en motion, som berör den fråga, vilken nu är under behandling, ber jag få säga ett par ord. Jag vill med mina ord i förs'a hand söka avvärja en misstanke, som möjligen kan drabba mig därför att jag avlämnat denna motion, den misstanken nämligen, att jag skulle vara emot, att staten lämnar bidrag till odlingsverksamhet. Så är ingalunda förhållandet.

Med den saken förhåller det sig så, att när jag först läste igenom den kungl. proposition, som avhandlar organisationsfrågan, kom jag till den uppfattningen, att jag för min del måste yrka avslag på båda dessa kungl. propositioner. Den tanke, som trängde sig på mig, då jag läste den senare kungl. propositionen, den angående organisationen, skulle jag vilja uttrycka så: kunna vi icke få anslag till nyodlingar utan att taga denna organisation därtill, ja, då må anslaget vara. Denna känsla trängde sig på mig så kraftigt, att jag sade mig, att jag måste framlägga mina tankar i ett par motioner, de må komma såsom tankar härstammande från en enskild jordbrukare. Jag rådgjorde icke med någon inom kammaren, utan skrev ned mina tankar utan vidare. De må således icke tagas såsom kommande från höger eller vänster utan såsom tankar kommande från en jordbrukares hjärta. Jag vill sålunda starkt betona, att jag icke är motståndare till att staten lämnar bidrag till odlingar, men som sagt, i det sammanhang, vari förslaget framlagts, kan jag icke giva det min röst. Det är orsaken till mitt avslagsyrkande.

Såsom herrarna veta, står jag fullkomligt ensam här, men om jag jämför de tankar, som hos mig varit orsaken till att jag kommit med mitt yrkande, med de tankar, som framskymta i motioner från andra lantmän, så finner jag, att våra tankar dock i mycket mötas. Jag torde sålunda i verkligheten icke stå så ensam som det ser ut.

Medan jag har ordet, och sedan jag framfört huvudorsaken till min motion, ber jag att få anknyta ytterligare några ord till vad jag redan sagt rörande de reflexioner, som jag i övrigt gjort om det förevarande förslaget om anslag till nyodlingar. De små anmärkningar, om jag så må säga, som jag tyckt mig kunna göra mot förslaget, ha naturligtvis icke i och för sig varit av den art, att de kunnat motivera det avslagsyrkande, som jag gjort.

Den första tanke, som slog mig, var den, att det är dock något märkvärdigt konstlat och ona'urligt i alla de förhållanden, under vilka jordbruksnäringen nu drives. Jordbruksnäringens vinstmöjligheter kringskäras på mångahanda sätt, och samtidigt tilldelas näringen bidrag i en eller annan form, det vill säga, jag skulle vilja begagna det kanske icke så vackra ordet, det kastas åt oss jordbrukare

en liten bit här och en liten bit där, som vi skola vara nöjda med. Hur lyckligt skulle det icke vara, om vi finge arbeta under sådana förhållanden, att vår näring gäve en sådan vinst, att vi kunde utvidga densamma och stå på egna fötter! Skulle det icke vara ett förhållande, som skulle vara av största betydelse för hela landet?

Min vän herr Öberg på Norrlandsbanken framhöll med värme, med vilken hänförelse han gav sin röst för detta förslag. Jag skulle vilja säga, att jag känner också varmt för jordbruksnäringen, och jag skulle med hänförelse även jag se, om alla marker, som ligga oodlade, kunde komma under plogen, men jag skulle se det på grund av att jordbruksnäringen såsom sådan bure sig och kunde utvidgas kraftigt.

Skulle det icke vara möjligt ändå, fastän vi leva under onormala förhållanden, att i någon mån ordna jordbruket så, att vi visste vad vi hade att rätta oss efter, så att vi kunde planera för några år framåt så att säga? Jag tror förvisso det, och jag tror, att tankarna gå mer och mer åt det hållet, och att önskvärdheten därav framstår med allt större tydlighet. Jag tror också, att produktionskommitténs tankar gå i den riktningen. Jag hoppas även, att om ett förslag kommer i den riktningen, jag skall få bidraga till dess realiserande med min röst. Tanken att nu vinna mark under plogen är fullt riktig. Det är ju en tanke, som tränger sig på var och en under nuvarande förhållanden, men man får icke forcera odlingen. Det har framhållits av lantbruksstyrelsen och även av herr statsrådet i hans uttalande. Han begagnade ordet kritiklöst, om jag icke misstär mig, och jag finner det fullkomligt riktigt. Jag har också stannat inför dessa tankar.

Men jag skulle också vilja framhålla något, som jag icke tyckt mig finna på annat håll, och det är, att det kan råda olika uppfattningar om vad som menas med odling. Det talas om att en mark skall kunna besås med säd till mognad eller att där skall sättas potatis. Ja, jag skulle vilja säga, att det kan icke fordras så mycket för att mark skall kunna besås och sättas med potatis, men det fordras mycket, innan man kan med förhoppning om god skörd beså jord och sätta potatis. Herrarna förstå nog vad jag lägger in i dessa ord. Jag menar, att skall jorden vara odlad, måste den ha undergått så grundlig behandling att den kan utsättas för intensivt jordbruk. Först och främst måste det ske fullständigt avledning av vatten till ordentligt djup, och vidare kräves det täckdikning, stembrytning och stubbrytning samt uppluckring av marken. Jag undrar om man i begreppet odling, sådant det användes i den kungl. propositionen och av produktionskommittén, inrymt detta, och om man kommer att i bygderna inrymma det i förslaget. Blir det manne icke så, att, om förslaget leder till större odlingsverksamhet, vi få massor av mark, som varken är odlad eller oodlad; men det vill synas att vi redan ha så innerligt nog av sådan, att vi äro glada att icke få mer av den sorten. Det är en önskan bland oss jordbrukare att kunna komma ifrån detta och att få den mark, som jag nyss betecknade såsom varken odlad eller oodlad, under verklig kultur.

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
w. m.
(Forts.)

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

Några rika skördar få vi annars icke där. Jag föranledes till dessa reflexioner därav, att det pris på odling, som tänkts såsom maximum, eller 500 kronor per hektar, icke kan motsvara ens de medelkostnader, som äro förenade med odling, fattad i den bemärkelse jag fattar detta ord. Läger jag därtill, att enligt förslaget jag tror 200,000 tunnland jord skulle uppodlas, och räknar jag med att när det gäller att få skörd av denna areal det ock fordras vägar, byggnader, kreatur och redskap — det senare naturligtvis en sak som berör den enskilda — då måste jag säga mig, att odling, verklig uppodling, kostar betydligt mera än maximibeloppet.

Täckdikning av ett tunnland kostar nu, tror jag, 300 kronor, och om då maximipriset för en nyodling sättes till 500 kronor, så kan man säga, att detta maximipris är satt därför, att det är den lättast odlade jorden, som man här åsyftar. Om sålunda detta maximipris tillämpades på den lättast odlade jorden, så skulle maximipriset bliva nöjaktigt. Men jag vet icke, om författningen kommer att tillämpas på detta sätt. Det är i alla fall osäkert. Sannolikt kommer tillämpningen att bli olika vid olika tillfällen. Där finner jag sålunda något betänkligt i förslaget, som kan giva anledning till en viss tveksamhet angående nyttan av detsamma.

Sedan vill jag framhålla, att produktionskommittén har utgått, som jag uttalat i min motion, från premieringstanken. Den har med hela denna anordning velat uppmuntra till odling. Det bidrag, som gives, är sålunda väsentligen att betrakta som en uppmuntran. Jag har nyss framhållit, att odlingskostnaderna ställa sig så olika på olika platser och torde bli högre än vad kommittén tänkt sig. Ställer man detta i samband med vartannat, så blir det tydligt, att denna premieringstanke kommer att medföra för små bidrag. På de ställen, där, som jag tror herr Magnusson i Skövde säger i sin motion, en bit kan läggas till den förut odlade marken, ja, där kan denna belöning vara på sin plats. Men vi ha icke fått ett rätt grepp på denna odlings- och kolonisationsfråga. Herr Magnusson framhåller också — och jag har varit inne på samma tankegång som han — att detta visar en svaghet i det förslag, som föreligger. Flera sådana anmärkningar ha nog framstått för mig, men jag har icke velat trötta kamraren med att framhålla dem, då de för mig icke varit avgörande eller väsentliga. Jag har måst yrka avslag på de grunder, som jag från början anförde.

Nu är jag i den egendomliga situationen, att utskottet — som jag icke heller vågat hoppas — icke skänkt min motion någon större uppmärksamhet. Härtill kommer, att detta förslag behandlas före organisationsförslaget. Jag vet sålunda icke, huru utgången kommer att bli beträffande den senare frågan nu, när det gäller att rösta för anslaget.

Under sådana omständigheter är det givet, att jag icke kan lämna min röst för detsamma. Sålunda varken kan eller vill jag göra något yrkande.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för att ge uttryck åt den känsla, som behärskade mig i jord-

bruksutskottet, då jag deltog i behandlingen av denna fråga, nämligen att det visat sig, hur rätt vi vänstersocialister haft, både då vi motionerat vid flere riksdagar sedan krigsutbrottet och påyrkat inställande av militärövningarna och då vi sedan i remissdebatter och andra tillfällen framfört denna fråga. Det har här speciellt vid behandlingen av denna produktionsfråga, som vi här behandla, mycket tydligt blivit klarlagt huru nödvändigt det är att inställa dessa övningar för att åstadkomma ett tillfredsställande ordnande på denna väg av arbetskraften för jordbruket. Under förhandlingarna i utskottet har det nämligen allt mer och mer kommit fram av de anföranden som hållits av sakkunnigt folk i utskottet, att en av de värsta hakarna för att kunna åstadkomma något, för att öka produktionen just är bristen på arbetskraft eller svårigheterna att åstadkomma tillräckligt med folk för arbetet. Uppå i utskottet har hållits föredrag av en sakkunnig person, som suttit i produktionskommittén, som lagt hand vid hela detta stora och vidlyftiga produktionsförslag. Till honom riktades från medlemmar i utskottet flera frågor, huru man skulle kunna åstadkomma den tillräckliga arbetskraften. Han gav då vissa anvisningar. Han talade naturligtvis om att överföra arbetskraft från skogsbruket, där man förut haft denna arbetskraft. Och han var också inne på den vägen, att föreslå, att en del folk, som vore arbetslösa inom industrien, skulle överföras till jordbruksproduktionen. Men jag tror, att alla inom utskottet i alla fall fingo den bestämda uppfattningen, att det var ganska svårt att giva en fullt tillfredsställande förklaring, huru man skulle kunna åstadkomma den behövliga arbetskraften. Jag vill i detta sammanhang säga, att det håll varifrån detta krav på arbetskraft i främsta rummet kom fram, visserligen var från storbrukarehåll; det är där man mest talar om nödvändigheten av att öka den arbetskraft, som behöves inom jordbruket. Men jag vågar dock påstå, att även inom småbruket förhåller sig saken så, att man också där behöver ett tillskott av arbetskraft, vilket skulle kunna ske därigenom att småbönderna finge hem sina söner, som tjänstgöra på militärövningar och som äro borta från jordbruksarbetet. Denna sida av saken, nämligen att dessa värnpliktiga lösas från sin militära sysselsättning, är alltså även för småbruket av stor betydelse, om man skall lyckas att åstadkomma något av det, som föreslås i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Jag vill sålunda säga, att det bör icke här vid detta tillfälle saknas en röst, som återigen riktar den maningen till regeringen, att man söker åstadkomma ett verkligt effektivt inställande av militärövningarna, alltså icke endast ett kortare inställande utan ett verkligt tillfredsställande inställande i den riktning, som vi vänstersocialister yrkat på vid flera tillfällen. Och jag tror, att detta är ett villkor för att något blir gjort på det område, som det här är fråga om. Jag tror, att den uppfattning, som vi vänstersocialister först förde fram, nu börjar att tränga igenom även inom de andra partierna. Jag har också i dagarna sett, att man i de upprop som man vid liberala valmansföreningars sammanträden utsänt, samt vid li-

*Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)*

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

berala valmöten uttalat önskingar till regeringen om inställande av dessa övningar.

Jag skulle kunna inskränka mig till detta. Men jag vill dessutom säga, såsom en förklaring till varför jag i utskottet tillstyrkt detta förslag att på detta sätt premiera jordbruket, att detta är något, som man kan vara med om endast under exceptionella förhållanden. Men jag tror likväl, att dessa förhållanden verkligen föreligga för närvarande. Det är möjligt, att vad som här föreslås icke kommer att leda till så ofantligt mycket, som man tror på en del håll. Men även om det endast leder till något, så är därmed mycket vunnet. Jag tror, att även den, som är tveksam att slå in på en sådan väg, som föreslås i denna proposition, måste, liksom en drunkande griper efter halmstrået, vara med om att taga detta förslag. Ty situationen här i landet är nu sådan, att man måste taga vad som bjudes för att åstadkomma en ökad produktion. Den som i likhet med mig här i Stockholm bor borta i en del av staden, som nästan uteslutande är bebodd av arbetareklassen, och som får bevittna, huru svälten sätter sin prägel på dessa människors ansikten, han måste säga sig, att, även om man skulle ha principiella betänkligheter att gå en sådan väg, som här föreslås, man dock icke kan under nuvarande förhållanden avvisa ett förslag, som kommit fram i denna riktning.

Från denna utgångspunkt har jag för min del varit med om att tillstyrka detta förslag. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till detsamma, d. v. s. till utskottets här föreliggande yrkande.

Herr J e p p s o n: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande kungl. propositionen angående bidrag till vissa odlingsföretag visar, att betydelsen av jordbruksproduktionens höjande börjar vinna beaktande av statsmakterna. Och därför har detta förslag mötts med glädje och tillfredsställelse inom vida kretsar inom landet. Men glädjen är icke ogrumlad, ty åtskilliga hålla före att i och genom ett bifall till propositionen icke kan åstadkommas så värst mycket för livsmedelsproduktionens höjande. Det är möjligt, att vi icke i ett slag kunna åstadkomma en odling av 100,000 hektar, varmed den odlade marken skulle utökas för att därigenom våra behov av brödsäd skulle fyllas. Vi ha icke så stora odlingsmöjligheter som åts'illiga andra länder med t. ex. stora gräsbevuxna prärier, som lätt nog skulle kunna läggas under plog; men under nuvarande förhållanden måste vi begagna oss av de små resurser vi ha. Och även om vi icke på flertalet gårdar skulle kunna åstadkomma denna odling, så borde vi dock på många gårdar kunna åstadkomma odling av en del små arealer, och då kunde avkastningen från dessa nyodlingar hjälpa till att fylla vårt brödsädesbehov, så att vi kunde skaffa oss bröd inom vårt eget land och därigenom göra oss oberoende av främmande länder.

Det har även framhållits, att nyodlingsarbetet kunde inverka menligt på redan brukad jord. Det tillåter jag mig att betvivla,

därför att åtminstone i de trakter, där jag är hemma, brukar nyodlingsarbetet bedrivs under vintern, då jorden är käl bunden, eller på sådana tider då det kan givas någon tids ledighet från det vanliga jordbruksarbetet. Jag tror icke, att Sveriges jordbrukare äro så kortsynta eller så opraktiska, att de åsidosätta en rationell brukning av redan odlad jord för att bliva i tillfälle att företaga nyodlingar, som dock i framtiden kunna ha ett ganska tvivelaktigt värde och vara av en ganska tvivelaktig räntabilitet. Jag tror icke, att riksdagen vid behandlingen av denna fråga bör taga hänsyn till de betänkligheter, som framförts från sådana håll.

Några kamrater ha jämte mig väckt motion om ändring i de grunder, som föreslagits av produktionskommittén angående utanordnande av dessa odlingsbidrag. Vår motion har visserligen icke i sin helhet blivit tillstyrkt av jordbruksutskottet men dock i stort sett blivit ganska välvilligt behandlad av utskottet, och därför skall jag icke upptaga tiden med att redogöra för vad vi sagt utan inskränka mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bogren: Herr talman, mina herrar! Blott några ord.

Exceptionella förhållanden kräva exceptionella medel. Därmed kan man förklara de åtgärder, som här äro föreslagna. Men de medel man tillgriper måste stå i rimligt förhållande till de mål man vill vinna. Man vill här vinna en väsentlig utökning av vår livsmedelsproduktion. Denna utökning behöver vara, såsom en var i denna kammare torde ha klart för sig, högst väsentlig, om vi skola kunna se framtiden med något så när lugn tillmötes. Men då synes det mig, som om vi här hade satt till med allt för svaga krafter, allt för svaga medel för att nå det mål, som vi önska vinna.

Vi stå ju orimligt mycket lägre härvidlag beträffande dessa krafter och medel än vårt broderland i väster. Där se vi anslag som, såvitt jag icke är oriktigt underrättad, redan äro uppe i 27 miljoner kronor, där inför man civil arbetsplikt för jordbruket o. s. v. Här talales i denna kammare förlidet år så varma och vackra ord om nödvändigheten av civil värnplikt för att trygga bränsletillgången för våra transportmedel och för vår industri. Då ville man gå med på en sådan värnplikt. Varför icke tillgripa denna utväg nu, när vi stå inför ett mål, som är så oändligt mycket högre, så oändligt mycket viktigare, nämligen att skaffa föda åt svenska folket? Det måtte väl vara viktigare än att skaffa ved och bränsle åt industrien. Jag hade tänkt, att 50 miljoner hade för vårt vidkommande varit en rätt så blygsam kraftanstängning för att nå det stora målet. Kungl. Maj:t och utskottet ha stannat vid ännu blygsammare belopp. Men den hjälp, som Kungl. Maj:t och utskottet därmed vilja räcka jordbruket, blir alldeles för liten. Ser man på de maxima, som äro bestämda för denna odlingshjälp, så vågar jag, herr talman, påstå, att de som skrivit dessa siffror, icke mycket känna till, vad det i realiteten kostar att odla i vårt land. För att gå till de odlingar, som skola vara färdiga att besås nästa höst, beräknas kostnaden där per tunnland gå till omkring 300 kronor, varav odlaren skulle få 150

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

kronor i statsbidrag. Men, mina herrar, odla ett tunnland jord, gör det färdigt att besås, bryt det, stenröj det, täckdika det, inhägna det för 300 kronor! Vilken bonde jag talar med om detta skall hänle åt de herrar, som tro detta vara möjligt. Om vi hade tagit till 800 kronor per hektar, hade vi kommit sanningen något så när nära, men aldrig med 300 kronor. Jag menar, att den hjälp, som härvidlag kanske fattiga jordbrukare skulle få för sin odling, denna hjälp av 150 kronor per tunnland för höstsädd är alldeles för liten, ja, den är så liten, att odlaren, om hans ekonomi är svag, icke skall våga göra några särskilda kraftansträngningar för att utvidga arealen för sin sädessädd.

Här talas vidare på samma sida om att högsta anslagetets storlek skulle vara 60 procent av odlingskostnaden. Ja, denna siffra, 60 procent, låter nog så vackert, men hur många kunna komma i åtnjutande av den? Då skall odlingen vara färdig att besås i vår, och det lär väl ingen kunna tro, att man skall kunna få någon odling, påbörjad tidigast den 10 februari 1918, färdig att besås till våren. Dessa 60 procent kunna vi därför utan vidare eskamotera bort ur förslaget, så få vi det närmare verkligheten. Det högsta anslaget blir 50 procent, således 125 kronor per tunnland för höstsädd.

Jag kan icke annat än med ett visst vemod se detta förslag, ty det är alldeles för små medel man här vill använda för att få ett gott resultat. Nog borde vi väl ändå kunnat hålla någorlunda jämna steg i detta fall med vårt broderland i väster. Här rulla miljonerna i tiotal och hundratal ganska lätt, här är fråga om t. ex. att lämna i ytterligare rörelsekapital till bränslekommissionen 100 miljoner. Då är det icke att pruta på något tiotal miljoner, men när det är fråga om vårt folks försörjning, vårt folks säkerställande mot svält och nöd, då prutar man och då knusslar man, då säger man: Ni skall få 125 kronor per tunnland, som ni bryter, röjer, dikar, inhägnar och gör marken till reds att besås. Ja, en hjälp är det ju, men, mina herrar, den hjälpen är alldeles för ringa, alldeles för liten.

Jag beklagar, att vi stannat vid en sådan här halvmesyrs, ty en halvmesyrs är det, och herrarna skola få se, om ni besluta detta, att vi vinna ganska litet därmed. Bättre hade jag verkligen hoppats, att vi skulle kunna fatta det beslut, som nu skulle gått ut över landet och glatt vårt folk än det som här föreligger.

Men, herr talman, jag vågar icke komma fram med något yrkande, jag har endast velat uttala dessa mina bekymmer över att denna stora, denna riksdags största fråga, vågar jag säga, får en sådan lösning, som här föreslås.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman, mina herrar! Det torde nog vara så, att alla dessa motionärer, som tagit sig anledning av Kungl. Maj:ts proposition att framställa vissa önskemål och vissa tankar, ha besjälats av intresse för nyodlingar och nyodlingsverksamheten, men å andra sidan ha haft en avvikande mening i åtskilliga detalier; och jag tror, att litet var av dessa motionärer ha haft den meningen, att det icke är möjligt att så forcera fram nyodlingar, som

produktionskommittén och den på dess utlåtande byggda propositionen synas förutsätta.

För min del kan jag säga, att jag har både praktiskt och teoretiskt intresse och erfarenhet av nyodlingar, och detta har föranlett mig att i frågan framlägga en motion, där jag visserligen ställer mig på den ståndpunkten, att vi böra med tacksamhet taga emot dessa anslag och kanske också bort kunna vänta än större, men där jag bestämt vänder mig emot den tanke på forcering av nyodlingarna, som propositionen bär fram, och vänder mig emot densamma av det skälet, att det helt enkelt är omöjligt att kunna forcera på det sätt, som propositionen förutsätter. Vi få komma ihåg, att nyodlingsarbete icke är ett arbete för stunden utan är ett arbete för generationer framåt. Det är heller icke möjligt, såsom det förut påvisats — jag skall icke närmare ingå på detta — att åstadkomma nyodlingar, som inom några få månader kunna bära mogen skörd. Det är därför också min uppfattning, att, även om jag icke lyckats inom utskottet vinna gehör för de tankar jag framburit, erfarenheten dock skall visa, att dessa ha varit riktiga. Jag har icke alls någon tro på, att de stora anslag, som beredas för 1918, komma att användas, och det av det enkla skälet, att man icke kan hinna organisera nyodlingen så tidigt, att det kan bli något vidare resultat av densamma.

Emellertid är det beklagligt, att då man nu verkligen anslår större summor för nyodlingsverksamhet, man icke vill taga upp problemet i sin helhet och söka åstadkomma en planmässig nyodling, utan att man vill så här forcera fram den, taga ett krafttag då och då, men icke alls tänka på att söka få fram ett planmässigt arbete för nyodling. Detta är enligt mitt förmenande dock det viktigaste. Det är alldeles givet, såsom jag redan tillåtit mig påpeka i motionen, att den organisation, som kräves för dessa nyodlingar, om man vill ha dem på det ena sättet eller det andra, den stampar man icke ur jorden, utan det tager tid för densamma att hinna komma till någon enhetlighet i sitt arbete och sin verksamhet, och detta kan givetvis icke äga rum redan instundande sommar, allra minst instundande vår.

För min del har jag tänkt det så, att det icke här skulle vara fråga enbart om att bryta någon liten smula åker intill de förutvarande tegarna — det kan ju vara värdefullt även detta, men det blir i alla fall endast mindre arealer, som därigenom kunna vinnas — utan jag hade tänkt mig, att vi skulle försöka komma därhän, att våra verkligt stora, sammanhängande odlingsmarker skulle kunna läggas under plögen. Men detta kan endast ske, därest man verkligen tager hela området på en gång under arbete och med gemensamma krafter angriper hela odlingsområdet. Såsom jag har påpekat, blir ofta följden, om den enskilde skall göra strandhugg i det stora odlingsområdet — särskilt gäller detta Norrlands och Dalarnes stora odlingsområden — att den enskilde dukar under, han kan icke bestå i kampen mot den stora myren, mot det stora odlingsområdet. Men resultatet skulle kunna bli ett helt annat, därest verkligen från början en fullständig plan uppgjordes för hela området, och man också från början gemensamt med förenade krafter angrep hela odlings-

*Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)*

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

området. Då kunde man få det uppodlat. Något sådant går dock givetvis icke att genomföra i det hastiga tempo, som här föreslagits, men säkert är att man genom en sådan verksamhet skulle kunna åstadkomma resultat av helt annat värde än på det sätt man här synes ha tänkt sig.

Emellertid vill jag trots allt hoppas, att ändock de pengar, som här äro föreslagna att beviljas, skola komma till nytta i detta hänseende, i det att jag utgår ifrån, att under sommaren åtskillig erfarenhet skall kunna vinnas, och jag skulle vilja använda den paradoxen, att åtskilligt av de anslagna pengarna skall kunna sparas för att komma till nytta ett kommande år, då man vunnit bättre och solidare erfarenhet att bygga på.

Emellertid säger utskottet bland annat i sitt utlåtande, att det icke haft anledning att upptaga frågan om planmässigt odlingsarbete och att motionärerna icke visat, att de beräknade kostnaderna för nyodling skulle vara för låga eller att de av motionärerna beräknade siffrorna i detta avseende skulle vara de rätta. Det lider väl ändock intet tvivel om att den beräkning, varpå produktionskommittén och Kungl. Maj:t bygga, nämligen 500 kronor per hektar, 250 kronor per tunnland, om den också möjligen var riktig under gångna tider ingalunda stämmer med nuvarande kostnader. Däröfver ha för öfrigt Kungl. Maj:ts egna kommissioner dragit försorg, icke minst bränslekommisionen, att kostnaderna för nyodling nu sannerligen icke komma att stanna vid 500 kronor per hektar, utan om jag säger att arbetet kommer att betinga en summa på 800 kronor per hektar, så förefaller det mig att den summan snarare är för låg än för hög. Skola vi kunna tänka oss, att detta anslag till nyodlingsverksamhet verkligen skall medföra något större resultat, så är det enligt mitt förmenande nödvändigt att ställa det så, att icke odlaren kommer att få en ökad kostnad att bära i förhållande till föregående tid, ty då blir det sannerligen icke mycket odling utav, utan man måste tänka sig att han får komma lindrigare ifrån saken beträffande kostnaderna än förut var fallet. Det är ju endast ett fåtal, som kunna få högst 300 kronor per hektar. Om vi beräkna kostnaderna till 500 kronor något tidigare och att de nu gå till 800 kronor, så blir hans självkostnad 500 kronor nu liksom förut, och på ett sådant bidrag tror jag sannerligen inte det blir någon särdeles stor nyodling.

Det är givet, att i det skick frågan nu föreligger, med ett enhälligt utskottsbetänkande, det är lönlöst att här komma fram med något yrkande. Jag har i allt fall velat till protokoll uttala dessa mina tankar, under förhoppning om, att de i sinom tid skola vinna beaktande, och jag tror erfarenheten också skall bestyrka, att de synpunkter, jag här och i motionen tillåtit mig uttala, varit de riktiga.

Herr Sjöblom: Herr talman, mina herrar! Då vi genom avspärrningen och fjolårets missväxt ha kommit i den tråkiga belägenhet, vi nu äro, så är det ju alldeles givet, att allt som kan göras för att säkerställa våra livsmedelsbehov även bör göras. Då Kungl. Maj:t tillsatte de s. k. sakkunniga för att biträda och framkomma

med förslag i dylikt syfte, så låg ju i detta ett bevis på, att även Kungl. Maj:t hade fattat, vilken svår situation vi ha kommit in i. Den situationen har icke bättrats, utan tvärtom lämnas ju för varje dag som går uppgifter om att vi t. o. m. stå i en svårare belägenhet än vi förut ha tänkt oss. Det har varit produktionskommitténs uppgift att samla en del erfarenheter och även uppgifter om läget för tillfället och därpå bygga det förslag, varmed den skulle framkomma i detta syfte. Att detta förslag om nyodling har kommit först till riksdagen, beror dock icke på, att produktionskommittén har uppfattat detta förslag såsom varande det viktigaste av vad som nu är att göra, utan det beror helt enkelt därpå, att det gått lättare att få denna fråga utredd än övriga frågor, som inom den närmaste tiden kunna förväntas inkomma på riksdagens bord. Men då vi ändock ha kommit med ett förslag om anslag till nyodling av så väsentlig storlek, som det här är fråga om, så är det alldeles givet, att vi ha i dessa nyodlingar sett ett mycket verksamt medel att öka vår produktion.

Man kommer nu med många invändningar mot detta förslag, invändningar, som kanhända kunna vara nog så berättigade, men enligt min uppfattning är det dock blott detaljer, som man vänder sig emot, och icke förslaget i det hela. För min personliga del har jag en känsla av, att detta förslag om anslag till nyodlingar kommer att gynna uteslutande de mindre jordbrukarna, därför att det ligger en viss sanning i påståendet, att tillgången på arbetskraft är mycket begränsad, då det gäller sådant arbete. Men det finnes säkerligen tiotusentals jordbrukare här i landet, som driva sitt jordbruk med ett par hästar och ha 20, 25 å 30 tunnland jord åt dessa dragare, och dessutom kanhända en rätt så god tillgång på arbetskraft i form av den egna familjens medlemmar. Dessa jordbrukare kunna i många fall hinna med att utföra något mer arbete än med sådd och skörd av den jord, som redan är odlad. Jag tror, att det kommer att bli till tusentals av sådana mindre jordbrukare, som dessa anslag komma att gå, och det är därför som jag från min synpunkt nästan lika gärna har gått med på detta förslag som på det, som många här anse för ofantligt mycket mera värdefullt, nämligen förslaget om höga minimipris.

Jag tror icke, att det är så stor fara med att det icke finnes krafter att använda för att komma fram till det resultat ifråga om nyodling, som produktionskommittén har tänkt sig. Det är dock inga svindlande områden, som produktionskommittén och Kungl. Maj:t ha tänkt sig åstadkomna genom detta anslag. Statistiken visar ju, att det under normala tider nyodlas här i landet omkring 10,000 hektar årligen, och jag tror icke, att den ökning, som vi genom dessa direkta anslag vilja åstadkomma, är så svindlande stor, att den icke skulle kunna nås.

Mot förslaget göres även den invändningen, att dessa åtgärder icke kunna verka för år 1918 och knappast för år 1919. Om den saken skulle jag vilja säga, att produktionskommittén skulle ha begått ett stort misstag, om den begränsat sitt arbete till att omfatta

*Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)*

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

året 1918, eventuellt 1919. Vi ha ingen garanti för, hur länge denna kris kommer att vara, vi veta icke, när freden kommer och vi veta icke heller, vad som eventuellt kan komma efter en fred. Jag skall icke giva mig till någon spåman här men det är säkert många i detta land, som kanske med grämlöse känna, att de ha begått ett misstag, då de trott, att krigets längd icke skulle kunna bli så stor som den blivit. Jag tycker, att vi, efter alla de missräkningar och erfarenheter vi ha, icke böra inrikta vårt arbete i detta fall på så begränsade tider, att det blir nya missräkningar. Det är på grund därav som vi i produktionskommittén tro, att även om man icke till 1918 skulle hinna med så mycket av nyodlingarna så kan dock livsmedelsbristen bli så långvarig att dessa nyodlingar kunna bli ett mycket verksamt led i det arbete, som vi äro i färd med, nämligen att fylla vårt livsmedelsbehov av egen produktion.

Förslaget har hos herr Berg i Staby väckt stora betänkligheter, t. o. m. så stora, att han har funnit sig böra gå fram med en motion och yrka avslag på framställningen från Kungl. Maj:t, och detta närmast på grund av omständigheter, som närmare komma att diskuteras under nästa punkt på dagordningen, och som jag här därför icke skall gå in på. Men när herr Berg och herr Magnusson i Skövde och flera andra talare här anmärkt, att anslagen äro för små, och att produktionskommittén har beräknat för låg kostnad för odling av en hektar jord, så kan detta visserligen vara sant, men tycka herrarna att det skulle vara lämpligt att här i riksdagen besluta anslag till odlingar, så dyra, att ingen av oss här i Mellansverige eller Norrland skulle vilja betala det priset för redan odlad jord? Jag tror icke, att det är många lantbrukare här i Mellansverige, som gå och köpa ett jordbruk och betala i genomsnitt 800 kronor per hektar, vilket var den siffra, herr Magnusson i Skövde räknade med. Då förstår jag icke, hur man kan vilja gå och lämna anslag till nyodlingar till högre belopp än man vill betala för odlad jord. Visserligen vet jag, att de nuvarande priserna på jord äro alldeles orimligt höga, men jag tror icke, att riksdagen bör inlåta sig på att stryka under detta genom att räkna med dessa höga priser. Jag tror, att den beräkning som produktionskommittén föreslagit och Kungl. Maj:t lagt till grund, nämligen 500 kronor per hektar, är en rimlig gräns för odlingskostnaden, då det gäller att använda den i det syfte, som här är ifrågasatt.

Herr Magnusson i Skövde klagade dessutom något över att icke kolonisationsfrågan eller odlingsproblemet i hela dess vidd tagits upp och blivit utrett i detta sammanhang. Jag tror icke, att många här i kammaren skulle ens ifrågasätta, att ett så stort problem, som det är, skulle kunna utredas på den tidrymd, som stått produktionskommittén till förfogande. Vi fingo vårt uppdrag från Kungl. Maj:t den 7 december, och vi ha redan nu avlämnat detta förslag och flera andra mycket stora förslag till Kungl. Maj:t. Det förefaller mig därför vara för mycket att begära, att kommittén skulle utrett ett problem av så vidsträckt omfattning, som det av herr Magnusson i Skövde berörda.

Jag skall emellertid icke förirra mig in på för många detaljer.

Jag har blott velat nämna några synpunkter, som varit vägledande för produktionskommittén och som även för mig blivit mycket betydelsefulla efter de debatter, som där förts. För min personliga del har jag en känsla av, att säkerligen ingen vill motsätta sig allt vad som kan göras för att höja produktionen, och vi få väl ändock erkänna, att trots allt tal om motsatsen det är ett led i detta arbete, som här är ifrågasatt.

Ang. bidrag till vissa odlingsföretag m. m.

(Forts.)

Det talas om brist på dragare, brist på gödningsämnen och brist på utsäde. Detta kan visserligen vara sant i vad gäller våren 1918, men vi ha kommande år, som kanske blir långa och många nog att tänka på, och då försvinner detta skäl av sig självt och blir icke värt någonting. Det är ju ingens mening att kasta ut utsäde på jord, som efter all beräkning skall lämna dålig skörd, utan allas uppfattning är ju den, att det bästa skall göras, och om vi se denna fråga ur verklig kristidssynpunkt och med tanke på den längd, som kristiden kan komma att få, och troligen kommer att få, så skola vi alla med glatt hjärta kunna vara med om detta förslag.

Det är dessa synpunkter jag omfattat, och därför kan jag så mycket hellre yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen **H a m i l t o n**: Man får det intrycket av denna egendomliga debatt, där ännu icke något avslagsyrkande har framställts, att missnöje råder med en del detaljer av det förslag, som föreligger, men att ingen likväl vågar motsätta sig förslaget antagande, därför att var och en vet, att med varje ton livsmedel, som kan åstadkommas, ett steg i rätt riktning är taget. Även om man icke kan nå det mål, som produktionskommittén velat nå, nämligen att öka åkerarealen med ett sjuttiotusental hektar, så får man likväl vara belåten med varje hektar som odlas för att minska att vi skola gå till mötes i kommande år en lika svår tid, som vi nu befinna oss i, och som måhända kan bli än värre. Lyckas det med det förslag som här föreligger, att öka produktionen, så har man vunnit mycket, lyckas det icke, så kostar det staten ingenting, ty penningarna finnas då i behåll. Det är väl under det allvarliga trycket av de nuvarande tiderna, som man icke vågar yrka avslag, och man har icke heller något bättre att komma med än det förslag, som jordbruksutskottet har ansett vara det lämpligaste.

Jag har ingen anledning att här förlänga debatten, då icke något avslagsyrkande är framställt, och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Å k e r l u n d**: Jag har för min del naturligtvis ingenting emot att bidraga till nyodlingar här i landet. Jag håller med herr Sjöblom i vad han uttalade därom, att nyodlingar säkerligen komma att verkställas uteslutande av s. k. småbrukare, men att några större nyodlingar under dessa tider skulle kunna åstadkommas, det lär väl knappast vara tänkbart.

Jag har sålunda intet emot att anslaget beviljas, men jag vill här uttala en varning, och det är, att man icke på något sätt tryggar sig

Ang. bidrag
till vissa od-
lingsföretag
m. m.
(Forts.)

vid dessa nyodlingar, som här äro tilltänkta. Ty vi veta litet var, som varit jordbrukare — och jag har varit det i mina 40—50 år — att på sådan jord, där man kan skumplöja och bränna, där kan man beräkna skörd snart nog, men på hårdlänt mark kan man sannnerligen inte, ens om man har gödningsämnen, åtminstone icke i mellersta Sverige beräkna skörd på tre, fyra, fem år. Jag tror icke, att man alltför mycket skall lita på att härigenom kunna trygga folknäringen.

Det är en annan sak jag tänker på i detta sammanhang. Nu har under många herrans år så mycket jord blivit så gott som ödelagd genom det eländiga egendomsjobb, som pågått. Jag hoppas därför, att det snart måtte komma ett lagförslag, som avser att hindra detta ödeläggande av jord, och jag har hört, att ett sådant förslag är att vänta under denna riksdag. Det var en talare från Blekinge, som nyss framhöll, att man kunde ifrågasätta, huruvida icke den odlade jord, som funnes tillgänglig redan nu, skulle bringa föda åt vårt folk. Det förefaller, som om detta icke skulle vara så orimligt, ifall jorden sköttes väl. Och jag fruktar, att om man får för mycket nyodlad jord, så skall det bli knepiggt nog att sköta både den och den gamla jorden och härför anskaffa gödning och utsäde. Man må betänka, att det förut odlats mycket grönfoder och dylikt för att man skulle kunna exportera en massa animalisk föda till främmande länder. Om man upphör med det och odlar brödsäd i stället, skola vi få stora kvantiteter härav för folke's utkomst.

Vad odlingskostnaderna beträffar, så vet var människa, att man i dessa tider ju icke ens kan odla dyjord för tillnärmelsevis ett sådant pris, som här talas om, utan att det väl går till det dubbla. Faran för att det skulle bli för mycket nyodlingar är därför icke så stor.

Jag har, herr talman, velat säga dessa ord, därför att jag fruktar, att man på sina håll litat för mycket på, att det skall bli något av med det här förslaget. Men den jord, som man icke kan odla, finns ju kvar, och det är icke någon skada med att staten hjälper småbrukare att nyodla jord, och därför har jag ingenting emot det.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Herr statsrådet *Undén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 157, angående bidrag till täckande av de för Sveriges hantverksorganisation i dess egenskap av förmedlare av utlåningen från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri uppkommande förvaltningskostnader för åren 1918—1922 ävensom av andra utav låneförmedlingsverksamheten härflytande direkta utgifter för hantverksorganisationen under nämnda år; och

nr 158, angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Sydsvenska kraftaktiebolaget angående vattenhushållningen vid vissa vattenfall i Lagan.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 11.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en odlingsorganisation jämte 7 i ämnet väckta motioner. *Ang. anslag till en odlingsorganisation.*

I en till riksdagen den 19 februari 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 92, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med ett av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkt förslag anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

nr 138 i första kammaren av herr *Ollas Ericsson m. fl.* och nr 323 i andra kammaren av herr *Olsson i Broberg m. fl.* av lika lydelse, vari hemstälts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 92 måtte till Kungl. Maj:ts förfogande för bestridande av hushållningssällskapens omkostnader för befrämjande av odlingsföretag anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 200,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 200,000 kronor;

nr 327 i andra kammaren av herr *Berg i Staby*, vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 92;

nr 322 i andra kammaren av herr *Magnusson i Skövde*, vari hemstälts, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring beträffande i Kungl. Maj:ts proposition nr 92 föreslagna odlingsnämnder, att mindre till varandra gränsande socknar, lämpligen hela pastorat skulle välja en gemensam odlingsnämnd, varvid varje socken ägde utse minst en ledamot, att där två socknar gemensamt valde nämnd den större kommunen skulle välja tvenne ledamöter, så att antalet ledamöter i nämnden bleve minst tre, att städer och köpingar även skulle utse odlingsnämnder samt att nämnderna erhöles en tilläggsersättning av 10 kronor per hektar nyodlad jord;

nr 134 i första kammaren av herr *Lars Olsson m. fl.* och nr 320 i andra kammaren av herr *von Suedern m. fl.* av lika lydelse, i vilka hemstälts, att riksdagen till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av jordbruksministern tillstyrkta förslaget och med beaktande av vissa av motionärerna framförda synpunkter måtte anvisa under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 1,150,000 kronor; samt

nr 316 i andra kammaren av herr *Carlson i Herrljunga*, vari

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

hemställts att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 92, att de föreslagna odlingsråden skulle utgå och att varje odlingsnämnd tillerkändes ersättning av statsmedel med belopp 300—600 kronor beroende på deras arbete och kommunernas storlek, jämte 10 kronor för varje hektar nyodlad jord.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt de av herr Lars Olsson m. fl. och herr von Sneidern m. fl. i ämnet väckta motioner till bestridande av kostnaderna för en odlingsorganisation i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta förslag med däri av utskottet föreslagna förändringar anvisa under nionde huvudtiteln

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 800,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 800,000 kronor;

2) att den av herr Carlson i Herrljunga väckta motionen i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i sitt utlåtande anfört icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3) att de av herr Ollas Ericsson m. fl., av herr Olsson i Broberg m. fl., av herr Berg i Staby samt av herr Magnusson i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Öberg*, som i anledning av herr Magnussons i Skövde motion yrkat, att i motiveringen skulle göras uttalande därom, att en eller flera kommuner skulle, om de så önskade, kunna förena sig om en och samma odlingsnämnd;

av herr *Nilsson* i Landeryd, som yrkat, att riksdagen med bifall i övrigt till utskottets förslag måtte besluta vissa i reservationen angivna ändringar i utskottets motivering; samt

av herrar *Aaby Ericsson*, *Ernst A. Lindblad*, greve *A. H:son Wachtmeister*, *Barthelson* och friherre *Hermelin*. som föreslagit, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte till bestridande av omkostnader för befrämjande av nyodlingsföretag och ökad jordbruksproduktion på sätt som i de av herrar Ollas Ericsson m. fl. och Olsson i Broberg m. fl. väckta motionerna föresloges anvisa

dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000,

dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 200,000.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet, som grundar sig på Kungl. Maj:ts

proposition nr 92 och officiellt handlar om inrättande av odlingsorganisationer, har inom stora kretsar av vårt lands jordbrukare tilldragit sig synnerligen stor uppmärksamhet. Jag tror, att denna uppmärksamhet har minst grundat sig på det, som de ifrågavarande organisationerna skulle få att göra med själva odlingen, och att den i främsta rummet gäller den del av deras arbete, som skulle falla på andra områden berörande jordbruket. När jag läste den kungl. propositionen och fann, att i kommunerna skulle utses odlingsnämnder, väntade jag givetvis, att undantag skulle göras för de kommuner, varest man icke hade en enda hektar åker att odla. Där kunde man ju knappast kalla de ifrågasatta organisationerna för odlingsnämnder, utan det bleve helt andra uppgifter, som skulle tillkomma dem. Genomläser man den kungl. propositionen, ser man också, att nämndernas uppgift beträffande odlingen är jämförelsevis den minst betydande, och sådana kommuner, där man skulle kunna odla synnerligen stora vidder, lär det heller icke finnas många i vårt land. Jag ber då att få läsa upp vilka uppgifter här berörda odlingsnämnder inom kommunerna skulle komma att få. De sammanfattas sålunda:

»1) att giva kommunens jordbrukare råd och anvisningar angående den odlade jordens utnyttjande på bästa sätt och de växtslag, som särskilt med hänsyn till kristidsförhållandena företrädesvis böra odlas;

angående den naturliga gödselns lämpliga tillvaratagande och behandling;

angående anskaffande av fullgott utsäde, konstgjorda gödselmedel, jordbruksredskap och maskiner med bränsle och smörjoljor, arbetskraft, hästar och foder såväl särskilt för odlingsföretag, varom under 2) här nedan förmåles, som även eljest;

2) att samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de åtgärder, som å särskilda egendomar böra och kunna vidtagas för vinnande av ny odlingsmark genom röjning av hag- eller skogsmark för dess iordningställande till rationell betesmark eller genom uppodling av skogs-, hed- eller ljunngmark eller genom avdikning av ängar, mossar eller annan sidlänt mark samt, i den mån statsbidrag eller annat statligt understöd för dylikt arbetes verkställande finnes av nöden, lämna jordbrukaren sitt biträde och stöd härutinnan;

3) att övervaka, att jorden inom kommunen *ordentligt skötes*, och om *försummelse* härutinnan iakttages, med alla till buds varande medel verka för att nöjaktig brukning kommer till stånd, i sista hand genom att om missförhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med förslag till de åtgärder, som från det allmännas sida synes påkallade för jordens upphjälpande ur vanhävdin;

4) att tillhandahålla odlingsråd och de myndigheter, varom nedan förmåles, de uppgifter angående jordbruksförhållandena inom kommunen, som av dem begäras, samt hos odlingsrådet göra de anmälningar och förslag, som av omständigheterna påkallas; och

5) att, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, tillhandagå staten med hjälp vid det administrativa ordnandet av dess verksamhet för odlingsarbetets främjande, samt att i övrigt övervaka, att de åt-

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

gårder till jordbrukets fromma, som inom kommunen från det allmännas sida föreskrivas eller påfordras, varda vidtagna och, i händelse av försummelse härutinnan, hos vederbörande myndighet därom göra anmälan.»

Herrarna finna härav, att, som jag nyss nämnde, odlingsmomentet i det ifrågasatta schemat är av synnerligen underordnad betydelse, och det tillägges också, när det talas om kommuner, där det icke finns någon vidare odling, att nämnderna i alla fall skulle få tillräckligt med sysselsättning där, varför det är berättigat att tillsätta dem. Det senare, huruvida det är berättigat att tillskapa ifrågavarande organisationer, skall jag icke precis inlåta mig på, men att de finge sysselsättning enligt programmet, om det är meningen, att det skall följas efter bokstaven, synes mig icke vara tvivel underkastat. Jag har verkligen, när jag läste det här förslaget, inom mig haft synnerligen stor undran, om någon av herrarna i produktionskommittén gjort sig riktigt reda för, vad det arbetet egentligen skulle betyda, ifall man skulle behandla Sveriges jordbrukare på det sätt, som denna plan anger. Jag tror knappast, att det är fallet. Jag har visserligen själv en liten, ja, mycket liten erfarenhet, men ändå skulle jag vilja framhålla för herrarna den erfarenhet jag gjort på detta område. Det gällde nämligen min egen socken, där jag i fjol var av Kungl. Maj:ts befallningshavande utsedd som statens ombud vid livsmedelsregleringen. Det var ett par detaljer, som man särskilt framhöll, att jag borde göra mig underrättad om. Det var, huruvida det undantagna eller på kort inköpta utsädet verkligen blivit utsått, och om arealen vore besädd i enlighet med uppgifterna i deklarationerna. Det gällde, som herrarna finna, blott ett kontrollerande arbete och avsåg ett mycket litet område av hela den stora massan av ärenden, som här föreligga. I den socknen jag tillhör finnas 3- eller 4,000 hektar åker samt dessutom några utmarker, som jag emellertid icke hann med att undersöka. För att utträta bara det obetydliga arbete jag nyss nämnde hade jag och en ledamot av nämnden sysselsättning i tio dagar. Är det nu verkligen meningen att allt skall göras, som här står upptaget i planen, begriper jag sannerligen icke, hur man kunnat ifrågasätta, att arvodet skulle sättas så lågt som till 50 och högst 150 kronor, detta i en tid, då man ävlas att på alla områden genomföra den grundsatsen, att arbete för det allmänna skall betalas. Det är icke nog med att man bör ha ersättning för de utgifter, som äro förenade med arbetet, utan man bör även ha ersättning för tidsförsummelsen. Jag fick verkligen det intrycket, när jag såg denna summa, som skulle anslås, att man i grund och botten hade ansett, antingen att beloppet icke betydde någonting eller också, att det som här föreskrivits blott var en sak, som man ville ha på papperet, ty eljest var det hela omöjligt att genomföra.

Medan jag är inne på kapitlet om arvodet, vill jag erinra, att, som herrarna finna, utskottet föreslagit, att detta arvode skulle begränsas till maximum 700 kronor per kommun. Då minimum utgör 100 kronor, blir sålunda genomsnittsbeloppet 400 kronor, medan Kungl. Maj:it föreslagit i genomsnitt 100 kronor. Alltså har enligt

utskottets förslag beloppet blivit flerdubblat. Då är det påfallande, att utskottet likväl beträffande statsanslaget för omkostnader för organisationen stannat vid precis samma summa som Kungl. Maj:t, och utskottet har dock icke inom något annat område av den här organisationen gjort den minsta inskränkning. Jag förstår icke vad anledningen här till kan ha varit. Måhända fruktar man, att utgifterna för organisationen skola springa upp till en betydligt högre summa än själva odlingshjälpen.

Jag har utan att vidare vilja ingå på frågan om odlingsföretagen, vilken nyss har diskuterats, icke kunnat finna något annat, om man ser saken i stora drag, än att, när det nu är så stark brist på alla hjälpmedel till vårt jordbruk, det vore märkvärdigt, om man kunde klara sig under kristiden bättre genom att övergå till det extensiva jordbruket än genom att tvärtom koncentrera produktionen, där den kan drivas starkast, nämligen på det intensiva jordbruket. Jag fruktar verkligen, att man kommer till det resultatet, att den totala produktionen, om man splittrar sig för mycket, blir mindre i vårt land, än om man koncentrerar odlingen till sådan jord, där man kan utträta mest. Det är alldeles tydligt, att om man lägger an på den extensiva odlingen, kommer det intensiva jordbruket att gå tillbaka. Artificiell gödning kan icke anskaffas, och på grund av de stora beslag jordbrukarna fått underkasta sig har annan gödselproduktion mycket hållits tillbaka. Därtill kommer, att torvströtillgången till följd av svårigheterna vid järnvägstransporterna på många ställen lämnat mycket övrigt att önska. Allt detta tillsammans gör, att tillbakagången på detta område är oundviklig. Då förefaller det mig, att det skulle ligga en viss fara i, om man utsträcker odlingen alltför långt.

Jag tror nu icke att, såsom utskottet och Kungl. Maj:t ha lagt bidraget till odlingen, så blir fallet, utan jag tror endast att det är möjligt att hålla odlingen uppe, så att det blir som hittills, att något blir odlat i vårt land även under denna tiden. Det är just därför som jag intet har att anmärka mot odlingsbidraget i och för sig. Men då man som jag just icke tror på någon större utveckling av odlingen så är det klart, att man från den synpunkten icke kan finna något rimligt skäl föreligga, då man vill gå att skapa en oerhört stor organisation, en organisation, som skulle omfatta omkring 10,000 människor. Det är ju eljest så, att när man arbetar praktiskt, man icke skapar en större organisation, än man på förhand tror förhållandena berättiga till, och sedan låter man organisationen följa med utvecklingen. Här har man gjort alldeles motsatsen, och det har även visat sig, egendomligt nog, vid själva avfattandet av propositionerna; organisationsfrågan har därvidlag fått gå före själva odlingsfrågan. Utskottet har använt den andra metoden. Då kan jag icke finna något annat, än att det väl ändå må vara de andra uppgifterna, som varit de egentligen bärande. Ty man kan knappast vara blind för att, även om odlingen skulle försiggå i rätt stor skala i landet, så är det alldeles tvunget, att de organ, som redan finnas till odlingsfrämjande, hushållningssällskap och konsulenter och andra dylika,

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

även skola användas nu och ha kvar sina uppgifter; det är ju för resten redan anslag ifrågasatta att utgå för sådant ändamål som vanligt. Då har man icke ens satt en punkt, en skärningslinje, var dessas verksamhet och de nya funktionärernas verksamhet skulle skära varandra, eller rättare, huru verksamheten dem emellan skulle fördelas. Jag föreställer mig att, om något vidare skall kunna uträttas, så få statens organ användas t. o. m. av de nya organisationerna, om de skola komma någon väg och få fast mark under fötterna. Då ligger det ju nära till hands, att, när man icke känner, vilken omfattning denna odling kommer att få, man genom nödiga utbyggnader eller på extra stat utvidgar de organisationer, och de statsorgan som redan finnas, tills man åtminstone de första åren fått se, vart det bär hän med det nya odlingsprojektet.

Jag skall inte alls mera uppehålla mig med odlingen, utan ber jag att få övergå till de andra spörsmål, som det här förslaget omfattar.

Man kan då icke undgå att finna, att, skall detta, som jag nyss sade, tolkas efter bokstaven, så blir det en sådan jätteuppgift, att vi ännu icke sett något liknande i vårt land i fråga om någon fri näring. Och jag får verkligen erkänna, att jag kan icke läsa ut den tredje punkten på annat sätt, än att dessa nämnder skola fungera som någon slags jordbrukspolis. Det kan ju hända, att jag tar fel; möjligtvis är det icke så avsett. Men då man säger, att man skall övervaka, att jorden inom kommunen ordentligen skötes, då är det i viss mån fråga om samma uppgift som en ordningspolis har i stad: den skall ju övervaka huru allting härvidlag skötes i staden. Jag kan icke få någon annan mening i denna bestämmelse.

Så talas det vidare om att vanhävd skall bli föremål för synnerlig uppmärksamhet och anmärkning. Ja, mina herrar, här är säkert ingen i denna sal, som är en så stor fiende till vanhävd av jordbruk som jag, åtminstone inte större; men skola vi verkligen gripa in på detta område — jag beklagar att vi icke gjort det långt före detta — då måste vi väl i alla fall ha några riktlinjer att följa, någon lag eller förordning, så att man vet att man har något, som man så att säga kan ta på. Att skicka ut 2,300 nämnder inom våra kommuner till att klara upp vad som är vanhävd och hur jorden skall skötas, det måste bli en synnerligen brokig tillställning.

Och tänker man sedan, att dessa nämnder skola ge råd och anvisning — ja, vad menar man med anvisning, det ordet kan tänjas ut ganska långt — så måste man också ställa sig ganska frågande. Vidare har man sagt, att man gärna kan taga de yngre jordbrukarne till detta uppdrag. Ja, mina herrar, jag vill verkligen säga, att om yngre jordbrukare komme ut och halvt om halvt gäve anvisningar och halvt om halvt gäve befallningar till en 50—60 års bonde, så föres'äller jag mig, att ni mycket lätt kunna begripa, vad följden blir. Icke blir det något förbättrat jordbruk. Det är ett stort psykologiskt missgrepp att tro, att man förbättrar jordbruk på så sätt. Den vägen komma vi helt säkert icke fram. Skall något dylikt vara möjligt, nåja, då får man lov att på något synnerligen försiktigt

sätt bryta isen och göra det med hjälp av de gamla jordbrukarna, som vi ha förtroende för, som vi känna och värdera. Då kan i lyckligaste fall något bli utträttat, men icke med det program, som här står, när det nära nog gäller att befalla bonden, vad han skall odla på den tegen och den tegen. Jag tror också, att vi knappt äro riktigt befogade att tillämpa en så hård press på våra jordbrukare. Skola vi det göra, ja då skriva vi indirekt under, att de ha mycket dåligt skött sig, att de icke fyllt den uppgift, som statsmakterna ha rätt att fordra av dem. Jag medger gärna, att här funnits rötägg bland bönderna, att det funnits sådana, som icke gjort sin plikt. Men den här föreslagna uppsikten gäller dock alla. Och var finnes den näring, som arbetar som s. k. fri näring, som har det så ställt som den svenska jordbruksnäringen skulle få det just under den här schabblonen, de här odlingsnämnderna? Jag vet ingen. Och skall verkligen det bli någon mening i de här råden och anvisningarna, så att man skall leda jordbruket från ett centrum i Stockholm i viss riktning, ja, då är jag övertygad om att man måste ta flera steg än detta. Just fruktan, att detta blott är inledningssteget, är det som gjort, att vi ställa oss så ytterst betänksamma.

Det yttrades av professor Hansson uppe i jordbruksutskottet, att vi hade att lägga om vår produktion från animalisk till vegetabilisk. Ja, det tror jag också, men jag tror icke att denna organisation kan hjälpa oss därtill. Det får väl ske med prispolitik och statens indirekta åtgärder. Och när staten går fram denna väg, då förstå nog vi jordbrukare den saken. Det har redan blivit omlagt på ett område, nämligen fläskproduktionens; det är snart ett minne blott. Det skedde utan odlingsnämnder och sådant som detta, och det kan även ske på andra områden. Det är naturligtvis bittert för den, som tror att han gjort sitt bästa, att på dylikt sätt, som här är meningen, ställas under förmynderskap. Herrarna kunna icke komma ifrån att det blir mer eller mindre ett förmynderskap, varunder jordbrukarna ställas. Eljest är detta skrivet så, att det är nära nog omöjligt att förstå den verkliga meningen.

Det har från rätt stora grupper i andra kammaren talats på sin tid så mycket om klasslagar, hur obehagliga de vore. Jag erkänner mycket gärna, att speciallagar äro behöfliga, och behöfliga på många områden. Men när jag här just funnit, att jordbruket som fri näring är behandlad som ingen annan fri näring är behandlad i vårt land, ja, då tror jag att denna författning icke står så synnerligen långt efter det man på annat håll kallar klasslagar. Och det skulle vara mycket intressant att höra och se, huru de, som talat så mycket mot sådana lagar, ställa sig till denna förordning.

Jag skall nu icke uppehålla tiden mera — det är, som jag kan förstå, många talare, som vilja yttra sig i denna fråga, och många motioner föreligga — men jag skulle ändå anse det vara att svika de män, som skickat mig hit, om jag icke hade uttalat min starka varning mot att inslä på den väg, som just denna kungl. proposition och detta utskottsutlåtande varsla om. Jag har varit i tillfälle att träffa mångtusen av de svenska jordbrukarna under fjolåret, och

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

det var en enda mening, som jag då hörde vara gemensam för alla: »det vore allt för väl», sade de, »om denna kristid slutade, om vi kunde komma ut ur detta förskräckliga beroende av kommissioner och cirkulär, som vi icke hinna läsa igenom, så hastigt som de falla på oss.» Ja, nu har man sagt, att jordbrukarna skördat så enorma vinster under kristiden, och att det är givet, att den som förtjänat så mycket, också är särskilt angelägen om att detta icke skall upphöra. Men herrarna böra då förstå, att jordbrukarna finna det tryck, som vilar på dem, olidligt, då de icke anse sig kunna ens formellt fylla de krav, som ställas på dem. Jag vill säga herrarna, att man skall vara mycket svag folkpsykolog, om man tror, att man genom att bygga på, såsom här skett, på detta område, har folket med sig, har dem det gäller med sig. Det hade nog varit allt skäl att man hade försökt få dem med sig, genom att inrycka i denna förordning, en bestämmelse att i de kommuner, där dessa nämnder icke ansågos vara behöfliga, skulle man heller icke behöva välja sådana nämnder. Men det har man icke gjort. Det är just det jag särskilt velat betona, att detta är en indirekt tvångslagstiftning, och det är för att varna för att gå fram på den vägen, som jag har tagit till orda. Jag tror mig kunna försäkra, att jordbrukets män vilja göra sitt yttersta för att tillmötesgå statens rimliga fordringar. Men de uttala på samma gång den bönen, att de icke måtte bli insnärjda i alla möjliga och nära nog omöjliga förordningar, som de icke kunna efterleva.

Då det gäller organisationsfrågan, så har jag naturligtvis, med det uttalande, som jag här gjort, ingen möjlighet att följa utskottet, utan jag vill, utan att på minsta sätt binda mig vid den motivering, som anförts i herrar Ericssons m. fl. reservation, dock komma till samma slut som dessa reservanter. I deras kläm instämmer jag alltså utan att som sagt känna mig bunden av deras motivering.

Jag får därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till klämman i herr Ericssons m. fl. reservation.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Petersson: Den sista ärade talaren använde ju många starka uttryck och, kan man väl säga, ett och annat slagord. Jag förstår hans förskräckelse och hans motvilja mot kommissionerna. Jag förstår mycket väl hans önskan, att kristiden snart måtte sluta, på det att vi skola kunna bli av med kommissionerna. I det fallet instämmer jag fullkomligt med honom. Och vem, tror den siste ärade talaren, är inte besjälad av en varm önskan om att den hårda tiden måtte taga slut. Tror den siste ärade talaren eller någon annan här i kammaren, att vad som här föreslås det föreslås bara för ro skull eller därför, att man skall få ännu flera kommissioner, att man skall få ännu mera tvång o. s. v. Han, och jag hoppas kammaren i sin helhet, torde förstå, att vad som här föreslås, det är sådant, som är framkallat och framtvingat av ett nödläge, som faktiskt finnes uti landet och vars slut vi i detta ögonblick icke kunna skåda. Vi kunna faktiskt inte lägga armarna i kors och låta allting gå utan att gripa in, var det kan gripas in. Det är inte precis i dag, som man börjat komma till

insikt om det kritiska läge, i vilket landets befolkning befinner sig med hänsyn till försörjningsfrågan. Men det är säkert, att ju mer insikten om denna sak har vuxit inom alla samhällsklasser ifrån Skåne till översta Norrland, desto mer har också det ropet låtit höra sig: produktion, öka produktionen, se till vad som kan göras, spänn alla nerver och alla krafter för att ingen resurs må lämnas outnyttjad. Det ser nästan ut, som om den siste ärade talaren menade, att detta har varit obefogat. Jag tror, att det icke är så. Olyckligtvis befinner sig landet med hänsyn just till livsmedelsfrågan, i det läget, att ingenting får försummas. Ingen, som har ansvar och är i ansvarig ställning, kan underlåta att göra vad som kan göras för att främja produktionen, för att utöka möjligheterna för oss att skaffa landets befolkning bröd.

De åtgärder, som produktionskommittén har föreslagit, måste ses i ett sammanhang och inte lösryckas från varandra. Det är sant, att här nu föreligga dessa två frågor om odlingsbidrag för nyodling och om organisationen, som skall övervaka och taga hand om detta. Men de äro icke det enda. Jag hoppas och är övertygad, att kammaren skall få på sitt bord åtskilliga andra, som ha samma syfte. Och vad nu denna odlingsorganisation beträffar, som just nu är föredragen, och som den siste talaren sysselsatte sig så mycket med, så står den i intimt samband med en hel del övriga förslag, som komma att framläggas för riksdagen.

Nu gjorde sig den siste ärade talaren enligt mitt förmenande skyldig till ett betydligt misstag. Mångt och mycket av vad kommissionerna ha att utöva eller deras verksamhet måste givetvis läggas på tvångslinjer. Nu gjorde den ärade talaren en jämförelse emellan dessa kommissioner och den nu föreslagna organisationen. Men så skarpsinnig föreställer jag mig att herr Olsson i Kullenbergstorp är, att om han vill objektivt se på denna organisation och denna organisations uppgifter, hela läggningen av densamma och jämföra den med åtskilliga andra organisationer, som vi ha, så skall han finna en ofantligt stor skillnad. Detta är ingen kommission i vanlig mening. Det är en jordbrukarnas egen organisation, såvitt jag förstår, lagd så folkligt, som det gärna är möjligt att lägga en organisation. Jag kan icke finna annat — och det har heller icke kunnat ådagaläggas — än att här finnes egentligen inte ett enda inslag av vad man skulle kunna kalla byråkratisk läggning. Gå till odlingsnämnderna, gå till de lokala organisationerna! Och jag vill då inom parentes säga, att tyngdpunkterna i denna organisation är just lagd på de lokala organisationerna. I stället för på en centralisering har man här lagt det på en stark decentralisering. Hur utses dessa odlingsnämnder, vilka skulle i varje kommun utgöras av högst fem och lägst tre medlemmar, således inga stora tungrödda apparater? Jo, de skulle enligt förslaget utses av jordbrukarna, ensamt av jordbrukarna. Ingen annan har rösträtt på de sammanträden, där de utses. Tro då inte herrarna och tror då inte den siste ärade talaren, att dessa jordbrukare komma att utpeka just de personer, för vilka jordbrukarna själ-

Ang. anslag till en odlingsorganisation.
(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

va ha förtroende och i vilkas händer de anse sig med trygghet kunna lägga dessa angelägenheter, dessa viktiga uppgifter?

Herr Olsson i Kullenbergstorp sade, att det här är fråga om att skapa en jordbrukspolis. Ja men vad är det för ett resonemang? Är det fråga om en jordbrukspolis, när man vill att jordbrukarna själva skola utse tre eller fem personer, som skola tillhandagå med råd och upplysningar i varjehanda saker, som just röra jordbruksproduktionen, hur den lämpligast skall läggas, var man lämpligast skall kunna få till stånd nyodlingar m. m., personer, som skola besiktiga dessa nyodlingar, som skola kunna i många fall bestämma bidragen, som skola utgå av staten o. s. v. I många fall veta vi ju, att man icke skulle behöva gå längre än till dessa odlingsnämnder, vilka skulle bestämma i saken, är det fråga om större belopp däremot skall det gå till odlingsråden i länen. Är det skäl att karaktärisera dessa nämnder såsom någon slags jordbrukspolis? Jag har knappast hört någon mera från verkligheten avvikande framställning än den herr Olsson sökte att ge åt denna sak. I första punkten av den föreslagna instruktionen för nämnderna står det — och det är produktionskommitténs egna ord, i vilka jag kan instämma — att deras uppgift är att giva kommunens jordbrukare råd och anvisningar angående den odlade jordens utnyttjande på bästa sätt och de växtslag, som särskilt med hänsyn till kristidsförhållandena företrädesvis böra odlas, angående den naturliga gödselns lämpliga tillvaratagande och behandling samt angående anskaffande av fullgott utsäde, konstgjorda gödselmedel, jordbruksredskap och maskiner, med bränsle och smörjolja, arbetskraft, hästar och foder.» Är det något polisaktigt i det? Nej, lika litet som det är något polisaktigt i att man anställer jordbrukskonsulenter eller andra konsulenter. Vidare skola de samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de åtgärder, som å särskilda egendomar böra och kunna vidtagas för vinnande av ny odlingsmark genom röjning av hag- eller skogsmark för dess iordningställande till rationell betesmark eller genom uppodling av skogs-, hed- eller ljunngmark eller genom avdikning av ängar, mossar eller annan sidlänt mark samt i den mån statsbidrag eller annat statligt understöd för dylikt arbetes verkställande finnes av nöden lämna jordbrukaren sitt bitäde och stöd härutinnan.» Och för det tredje skola de ha till uppgift »att övervaka, att jorden inom kommunen ordentligt skötes, och, om försummelse härutinnan iakttages, med alla till buds varande medel verka för att nöjaktig brukning kommer till stånd, i sista hand genom att om missförhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med förslag till de åtgärder, som från det allmännas sida synes påkallade för jordens upphjälpsande ur vanhävd.» Ja, just det. Men är det då herr Olssons vilja och mening, att vanhävd i den tid, vari vi nu leva, skall man blunda för. Vi ha ju redan nu en förfogandelag, som riksdagen har antagit, och som ger möjlighet till och med att lägga beslag på en sådan egendom och försöka få den hävdad. Men svårigheten kommer iust när det konstaterats att ett sådant fall föreligger. Lyckligtvis får jag säga att det har icke förekommit så många fall i landet, men det har lock

förekommit fall, då det genom besiktning har konstaterats, att vanhävd föreligger, och det har t. o. m. funnits sådana fall i Skåne — jag minns inte, om det förekommit något fall i Malmöhus län, men i Kristianstads län har det förekommit. Nåväl, alla äro vi väl ense om, att det i allt fall icke skall kunna utan vidare få fortsättas att jorden, när folket håller på att svälta, skall få ligga öde och vara bevuxen med endast ogräs. Vad ha vi då för möjlighet att gå tillväga, när vanhävd konstateras? Ha vi verkligen inte behov av att en sådan nämnd av kommunens egna män finns, som kan vidtaga nödiga åtgärder, när ett sådant fall konstaterats. Beträffande vad man nu menar med vanhävd, så torde vi väl litet var vara eniga om, att det icke betyder, att den och den jorden eller det och det jordbruket inte står på högsta höjd av intensitet. Ty det veta vi ju, att i det avseendet är det mycket stora skiftningar och olikheter. Vanhävd är någonting annat, det är, när jorden börjar ligga i lägervall och husen förfalla och ingenting göres för att upprätthålla produktionen. Det är vanhävd. Att man då i sådant fall har tänkt sig möjligheten att åt dessa odlingsnämnder även skulle ges uppdraget att vidtaga föranstaltningar för att vanhävderna skulle upphöra, det kan jag icke förstå är annat än på sin plats i en sådan tid, och i ett sådant läge, vari vi befinna oss. Den där jordbrukspolisen, som herr Olsson i Kullenbergstorp talade om, den finns då icke alls i detta förslag. Om herr Olsson själv skulle bli utsedd — kanske är han det redan, det vet jag inte — till ordförande i sin sockens odlingsnämnd, skulle han då själv betrakta sig som polis?

Här är icke heller, såsom herr Olsson sade, fråga om någon hård press, utan här är verkligen fråga om att med de medel som äro lämpliga söka vinna ett resultat, och jag tror för min del liksom han, att de mjuka medlen äro de lämpligaste, så långt det är möjligt. Och det är just fråga om att med användning av dessa medel, med användning av råd och upplysningar, tillhandagående av hjälp, när sådant kan påkallas, vara till hands. Det är vad man vill vinna med detta och inte alls något förmynderskap. Skulle man här tala om förmynderskap, så skulle det vara precis detsamma som om man sade, att herr Olsson skall vara förmyndare över sig själv.

Det var en jätteuppgift det här var fråga om, sade herr Olsson i Kullenbergstorp. Ja, det är verkligen en jätteuppgift. För lösende av den uppgiften gäller det, att statsmakterna ingenting försumma och att vi alla sätta skuldra vid skuldra för att rädda landet ifrån hungersnöd. Och jag tror, att det är något ansvarslost att taga på dessa saker på ett så nonchalant sätt som den siste talaren gjorde. Jag tror, att om kammaren närmare betänker det läge, vari vi befinna oss och att vad som nu föreslås i varje fall är ett moment i ansträngningarna för att vårt läge åtminstone inte skall försämrans utan förbättras, så skall kammaren icke kunna avslå det nu föreliggande förslaget. Och jag hemställer verkligen till kammaren att bifalla vad utskottet här föreslagit.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Vid behandlingen

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

av nu föreliggande ärende har inom jordbruksutskottet och även utom detsamma synnerligen stora meningsskiljaktigheter framträtt beträffande förslaget och angående den effekt man därmed skulle kunna vinna.

Det har framhållits, att under innevarande år det icke finnes någon möjlighet att i nämnvärd grad få nyodling till stånd, så att den kan besås med säd till mogen skörd. För min del tror jag, att den uppfattningen är riktig, att man icke under *innevarande* år kan få nyodling till stånd så tidigt, att man kan i nämnvärd grad beså den samma till mogen skörd med säd eller potatis. Jag håller emellertid före, att om detta förslag bifalles, och respektive odlare kan få 60 procent av kostnaden i statsanslag för röjning av sådan mark, som förut är odlad så skulle denna kunna i år besås med säd till mogen skörd. Det kan hända, att detta i vissa trakter av landet icke går för sig i stor omfattning, men i andra trakter odlas ganska mycket även under denna kristid. Det finns orter, där befolkningen har för regel att varje år söka nyodla så mycket man kan och på det sättet utvidga den odlade arealen, där den förut är av ringa omfattning. Men då nu detta förslag är lagt på att verka åtskilliga år framåt, har åtminstone jag den förhoppningen, att ifall allt göres, som göras kan för att få nyodling till stånd, detta skall verka ganska kraftigt under de kommande åren.

När nu andra kammaren har bifallit det förslag, som näst före detta ärende behandlats, och sålunda anslagit ett avsevärt belopp för det där ifrågakvarande ändamålet, förefaller det mig, att det också är kammarens skyldighet att göra sitt bästa för att detta anslag blir på bästa möjliga sätt utnyttjat. Jag anser därför, att både herr Olsson i Kullenbergstorp och de med honom liktänkande borde ha tagit konsekvenserna av sin ställning. De yrkade nämligen icke avslag på den förut behandlade frågan.

Beträffande organisationsfrågan har under behandlingen i utskottet synnerligen skarpt motsatta uppfattningar gjort sig gällande, och jag förvånade mig för min del i början av utskottsbehandlingen över den starka motsättning som rådde angående ändamålsenligheten av det föreliggande förslaget, men allt eftersom diskussionen gick framåt, kom jag till insikt om, att behoven i det avseende det här gäller äro synnerligen olikartade i olika trakter av landet, och att det är en helt naturlig sak, att man på vissa håll har en uppfattning motsatt den som man har på andra. I trakter, där ingenting finns att nyodla, därför att all odlingsbar mark är uppodlad, och relativt litet betesmark finnes, vilken i regeln är av synnerligen god beskaffenhet och sålunda ej i nämnvärd grad kan förbättras, där har ju odlingsnämnderna intet i detta avseende att uträtta. Deras uppgift blir då endast att gå omkring och lämna jordbrukarna råd och upplysningar beträffande driften av jordbruket, övervaka, att icke vanhävd förekommer och där sådan förekommer göra anmälan hos Konungens befallningshavande — i huvudsak således hava en fiskalisk uppgift — då förstår jag mycket väl, att dessa odlingsnämnder skola mötas med synnerligt stort misstroende och små sympatier. Å andra

sidan, i bygder, där det i huvudsak är småbruk och där nästan varje jordbrukare ärligen kan odla ett mindre område, tror jag, att de tillsatta odlingsnämnderna, som skulle få till uppgift att stödja jordbrukarna i deras strävanden att nyodla och försöka utvidga de odlingar, som annars på grund av kristiden kanske komme att inskränkas, att odlingsnämnderna där skola bli mottagna med synnerligen stora sympatier, särskilt om den fiskaliska uppgift, som är inbegripen i deras instruktion, försvunne. Jag har sålunda den uppfattningen, att man icke bör tillsätta odlingsnämnd inom sådan trakt, där verkligen dylik nämnd icke behövs.

Nu har departementschefen sagt, att man mot det nu föreliggande förslaget kan invända, att organisationen blir av väl stor omfattning, men att han för sin del ansåg, att odlingsnämnderna i varje fall icke skulle sakna uppgifter för sin verksamhet. Ja, det tror jag nog, att odlingsnämnderna icke skola sakna arbete ifall de skola fullgöra allt vad instruktionen innehåller, men jag vill ej, att nämnderna skola fullgöra vad som innehålles i den tredje punkten uti instruktionen. Man kan då invända att även om denna punkt strykes det kommer nya förslag från Kungl. Maj:t enligt vilka odlingsnämnderna få andra uppgifter, som icke inbegripas i det föreliggande förslaget; jag tänker då närmast på täckdikning o. d. För min del tror jag icke, att odlingsnämnderna i allmänhet bli kompetenta att upprätta förslag till täckdikning, utan därför behövs nog folk, som är mer kvalificerat. Därför behövs hushållningssällskapens personal. Jag tror sålunda icke, att denna uppgift kan läggas i händerna på odlingsnämnderna med samma förtroende som man kan hava till dem beträffande odlingen i övrigt. Nu har jag i min reservation föreslagit, att inom de kommuner, där Konungens befallningshavande anser, att odlingsnämnd icke behöves, Konungens befallningshavande skulle föreskriva, att dylika icke heller behöver tillsättas. Om två små kommuner ligga intill varandra, skulle *en* odlingsnämnd för dessa gemensamt kunna inrättas. Detta förefaller mig vara en sak så pass praktisk att vi litet var, även den mest ivrige anhängare av det här föreliggande förslaget, borde kunna ansluta sig till en sådan tanke.

Vad sedan beträffar instruktionen för odlingsnämnderna nämnde jag nyss, att dessa odlingsnämnder enligt instruktionen skola övervaka, att jorden inom kommunen ordentligt skötes, och, om försummelse härutinnan iakttages, om missförhållandet göra anmälan hos Konungens befallningshavande med förslag till de åtgärder, som från det allmännas sida synes påkallade för jordens upphjälpande ur vanhävd. Herr statsrådet har nyss i sitt anförande framhållit, att denna odlingsnämnderna tillkommande uppgift icke skulle vara så riskabel ur allmänhetens synpunkt, därför, att vanhävd i så ytterst få fall förekommer, och vidare därför att man skulle anse vanhävd föreligga endast i de fall då jorden låge i lägervall eller husen hölle på att förfalla. Herr jordbruksministern har visserligen här gjort detta uttalande, men det är ej säkert, att detsamma kommer att följas av odlingsnämnderna i bygderna, snarare tvärtom. De hava fått en direkt instruktion. De skola övervaka, att vanhävd icke förekom-

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

(Forts.)

mer, de skola med alla medel förebygga vanhävd och även göra anmälan hos Konungens befallningshavande där missförhållande föreligger. De komma att taga denna sin uppgift så samvetsgrant, som de anse det vara möjligt, och därigenom blir också deras uppgift enligt min uppfattning synnerligen svår.

Departementschefen säger vidare, att mjuka medel skola användas. Det framhålles också i instruktionen, att man skall använda mjuka medel, så långt det är möjligt. Men det skall också, ifall så är nödvändigt, göras anmälan till Konungens befallningshavande. Enligt min uppfattning måste dessa odlingsnämnders uppgift bli att driva en rent agitatorisk verksamhet i bygderna om man skall nå det med dem avsedda ändamålet. De måste omfatta sin uppgift med nit och intresse, då det gäller att sprida upplysning om de åtgärder som böra vidtagas och om de möjligheter som finnas att utnyttja. För att detta emellertid skall kunna ske, för att dessa odlingsnämnder med nit och intresse skola kunna fullgöra sin uppgift, måste de gå ut med den känslan inom sig, att de icke mötas med misstroende och motvilja i bygderna, där de komma fram. Ifall så sker, är jag övertygad om, att man skall från odlarnas sida söka komma i förbindelse med odlingsnämnderna och få förslag upprättade till nyodling och utnyttjande av förefintliga möjligheter, men i motsatt fall kommer man icke att söka förbindelse med odlingsnämnderna och dessa känna för sin del sin uppgift så svår och pinsam, att de göra det minsta möjliga för att icke sätta sig ut för allmogen i bygderna. Detta är en sak, som är av så pass grannlaga och viktig natur, att huru än kammarens beslut kommer att utfalla, skulle jag innerligt önska, att åtminstone den punkten i deras instruktion blir struken. Inom jordbruksutskottet voro meningarna ganska delade om detta, men jag vågar bestämt påstå, att majoritet verkligen fanns inom utskottet för att icke denna del av instruktionen skulle göras så vittomfattande som den är enligt det förslag som här föreligger, fastän vid voteringen propositionen kom att bli så lagd, att icke majoriteten gick på denna linje.

Man skulle kunna säga, att det är nödvändigt, att punkt 3 i instruktionen bibehålles för att icke vanhävd skall förekomma, men jag vill då erinra om vad departementschefen framhållit i motiveringen beträffande detta. Han säger nämligen här på sidan 10:

»Jag vill särskilt framhålla, att i den svåra frågan om åtgärder mot vanhävd å jord ett verksamt bistånd bör kunna förväntas från odlingsnämnderna.

Jag vill betona, att genom den föreslagna organisationen den verksamhet, som nu för enahanda ändamål bedrives av statsinstitutioner och statstjänstemän samt av hushållningssällskapen och i dessas tjänst anställd personal ävensom av vissa föreningar m. m., naturligtvis icke är avsedd att i någon som helst mån inskränkas eller förändras utan bör denna verksamhet givetvis fortgå.»

Om sålunda denna tredje punkt i instruktionen för odlingsnämnderna utgår, så ha icke därmed alla de organ försvunnit, som nu finnas för att övervaka, att icke vanhävd av jorden förekommer.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill endast påpeka den inkonsekvens, som enligt min uppfattning ligger i herr Olssons i Kullenbergstorp anförande, när han påpekar, huru ett så synnerligen litet uppdrag som det han omnämnde, nämligen att övervakande att utsädet inom hans socken i fjol var använt på det rätta sättet, tog 10 dagar i anspråk, och därmed vill göra gällande, huru kolossalt stor dessa odlingsnämnders uppgift är, men resultatet av hans resonemang blir ett yrkande, att icke odlingsnämnderna skulle inrättas, utan att detta skulle skötas helt och hållet av hushållnings-sällskapen. Det förefaller mig vara synnerligen inkonsekvent. Vill man, att detta anslag, som även herr Olsson i Kullenbergstorp vill bifalla, skall komma till nytta för folket och för jordbruksproduktionen inom landet, då måste man också göra sitt bästa för att anordna en organisation, som tager denna fråga om hand och ställer så att pengarna bli använda på bästa sätt.

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Gustafson i Kasenberg: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att statsmakterna måste ha omtanke om den fara, som landet står inför, och göra allt vad i deras förmåga står för att trygga folknäringen. Det torde emellertid tillåtas mig att ha en något avvikande mening beträffande sättet för målets vinnande.

Det är särskilt ett par rader i utskottets motivering på sidan 15, som jag vill stödja mig på, där det säges, att syftet i främsta rummet är att bringa kännedom om den redan odlade jordens utnyttjande på bästa sätt. Det anser jag är det rätta uttrycket, och det hade varit lyckligt om den saken hade utförligare motiverats av utskottet och framförts mera i förgrunden av det anslag som skall utgå. Ty enligt min mening kan det icke tänkas, att man genom nyodling skall kunna åstadkomma för i år någon ökad spannmålskörd, utan den enda vägen torde vara att försöka upphjälpa och förbättra redan nu befintlig odlad mark, då det ju inom vårt land på många ställen finnes jord, som i brist på arbetskraft och för övrigt på grund av jordbrukarens dåliga ekonomi icke kan lämna någon egentlig skörd. Som vi litet var känna till, finnes det icke konstgödsel i sådan utsträckning, att man kan bringa den nuvarande odlingsjorden i särskilt hög kultur. Ett sätt hade ju då varit, om man kunnat få tillräckligt med kalk för denna jord, så att de näringsämnen, som finnas i jorden, kunde lösgöras och tillgodoföras växterna. Häremot kan man invända, att det skulle vara att suga ut jorden för tillfället och att det blir sämre sedan. Det är sant. Men det gäller dock att frambringa det mesta möjliga för närvarande, och då det icke finnes konstgödsel, så ha vi ingen annan utväg att tillgå enligt mitt förmenande. Men om man tänker på att kalken, om den över huvud taget kan erhållas, för närvarande kostar tre à fyra kronor per hektoliter med frakt, så förstår man, att det icke är gott att anskaffa kalk för att höja jordbrukets avkastning. Jag tror, att det hade varit synnerligen lyckligt, om det skarpare framhävts, att åtgärder i detta fall vidtagits för att kunna höja spannmålsproduktionen.

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

Vidare anser jag, att det icke är ett lyckligt sätt att ordna saken med dessa odlingsnämnder. Det är naturligt, att regeringen skall göra sitt bästa och känna sitt ansvar för att trygga folknäringen, men det torde ursäktas, om man har en annan uppfattning om nyttan av dessa odlingsnämnder. Litet var känna vi till de bestämmelser, som utfärdats under kristiden. Många av dem ha kanske varit nödvändiga, många kanske icke. Men jordbrukarne ha blivit så förbittrade och uppledsna på allt detta, så att jag är säker på att dessa odlingsnämnder icke komma att verka i den riktning vederbörande tänkt sig, utan kanske tvärtom. Jag tror det hade varit lyckligare, om man mera väddjat till jordbrukarnes ansvarskänsla i detta fall och uppdragit åt hushållningssällskapen och deras funktionärer i bygderna att verkställa vad meningen är att dessa nämnder skola ombestyras. Om det hade varit litet jämnare och mjukare, som herr statsrådet också uttryckte sig, så tror jag det hade lyckats bättre än genom att ställa till med denna stora apparat på cirka 10,000 personer för sakens ordnande. Herr statsrådet sade visserligen, att det är icke meningen, att det skall vara några förmyndare, men jag undrar, om det icke kommer att kännas så. Bättre hade varit, om detta överlämnats åt hushållningssällskapen, som ha sina konsulenter, vandringsrättare, kretsavdelningar och ombud i socknarna. Det kan visserligen anmärkas däremot, att det blir så mycket att göra med dessa odlingar, så att dessa skulle icke hinna med det. Det tror jag emellertid icke skulle bli fallet i många socknar, och det skulle icke bli så motbjudande för bönderna som med dessa nämnder. Men om det skulle vara någon socken, som visade så stort intresse för odling, så att icke de nuvarande ombuden räcka till, så kunde ju där utses flere ombud. Och vad beträffar gödselvården, så är jag alldeles viss på att man skulle komma längre fram med jordbrukskonsulenterna, än om jordbrukarnes egna kamrater skola komma och hålla föredrag och lämna anvisningar om variehanda. Detta tror jag icke kommer att verka på det sätt, som vederbörande tänkt sig.

Det har emellertid talats så mycket om detta, så att jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Men jag håller före, att det kommer icke att bli lyckligt med dessa nämnder och den instruktion, som skall gälla för dem. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Aaby m. fl. avgivna reservation.

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag anser mig nu skyldig tillkännagiva, varför detta förslag till organisation har så inverkat på mig, som jag förut haft äran anföra.

Den första känslan, som bemäktigade sig mig, när jag läste igenom det ifrågavarande förslaget, var naturligtvis denna: skola vi nu ha en ny organisation igen? Med tanke på de redan befintliga organisationerna var ju denna känsla helt naturlig. Nu sade herr statsrådet nyss: tro herrarne, att vi föreslagit denna organisation för ro skull eller för att få ännu flere kommissioner? Nei, det tro vi icke. Men han tillade några ord sedan, som föll sig ungefär så här: vi få ej låta det gå utan att gripa in, var det kan gripas in. Ja, just

dessas ord giva mig anledning att tro, att den allmänna stämningen för att någonting skall göras har varit orsaken till, att denna organisation föreslagits. Påster man sig vid de ordalag, som kommittén begagnar, så är det ganska lustigt att se, att där skymtar fram precis detsamma. Kommittén säger, att den kan ej underlåta att vara av den mening, att plats bör beredas för denna nya organisation. »Ej underlåta att vara av den mening att plats bör beredas.» Jag vill säga, att när jag först läste detta »plats bör beredas», så tänkte jag, att då har väl ändå produktionskommittén funnit, att det redan är så trångt på banan, att det är besvärligt att få plats för en ny organisation, och i så fall vore det ju hugnesamt att få tänka, att detta ändå vore den sista kommissionen, att det nu måtte vara fullständigt upptaget på området. Så detta »underlåta». Kommittén har tydligen när nu trycket är sådant det är, icke kunnat underlåta att komma fram med ett stort förslag. Lantbruksstyrelsen har icke kunnat underlåta, att när kommittén varit enhällig giva sitt förord för förslaget, fastän med reservation. Naturligtvis har herr statsrådet å sin sida icke kunnat underlåta att gå med på förslaget, och så ha vi det där. Men man får väl säga, att den motiveringen för förslaget icke är så värst stark. Det kan man väl ändå våga påstå.

Det nästa, som föll mig i tankarna, och som jag antager, att litet var av oss har stannat för, var kostnaderna. Skall det krävas så orimligt stora kostnader för att få en odling till stånd? Det vore väl dock odlingen, som i första hand skulle betinga denna organisation. Vi ha redan sett av motionerna och utskottets förslag, att de kostnader, som Kungl. Maj:t tänkt sig, anses för små, och att de genast böra beräknas större. Man måste häpna inför detta förhållande, synes det mig.

Sedan kan man ju ställa sig frågande beträffande själva den nytta, som dessa nämnder och denna organisation i sin helhet skulle åstadkomma. Statsrådet nämnde, att tyngdpunkten ligger på de lokala organen, och att det är jordbrukarna själva, som skulle utse dessa lokala organ. Skulle de då ej kunna finna de lämpliga personerna? frågade han. Ja, det är just frågan. Jag anser, att det är dessa nämnders både styrka och svaghet, att de utses så, som föreslagits. Styrelsen ligger däri, att de representera en viss lokalkännedom, men svagheten däri att det ej alltid är sagt, att man lättast böjer sig för grannens råd och anvisningar, och vidare däruti att man på det viset knappast får fram personer, som äro kompetenta för den uppgift som lägges på dem? En av motionärerna, Herr von Sneidern, framhåller ock med rätta, att på personvalet beror allt.

Kunna nu dessa nämnder bli till verklig nytta för odlingsverksamheten, och äro de behöfliga för densamma? Jag tror, att de i vissa fall komma att bli till nytta, men jag tror ock, att den nytta, de skulle göra, i många fall kommer att bli omstridd. Om man tänker på, att de bidrag, som kunna givas enligt det nyss antagna förslaget äro relativt små i förhållande till den verkliga odlingskostnaden och om man tänker sig, att dessa organ skola hava till uppgift att locka personer att odla, måste man icke då frå-

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

ga sig om det icke lätt blir förhållandet, att en jordbrukare drages in i odlingsföretag, som för honom ställa sig ogynnsamma? Jag tänker ej på alla dessa små företag, där de enskilda jordbrukarna ha tid över för odlingsarbete. Där blir det bra för dem att få uppmuntran, och kanske blir såsom det har framhållits hela resultatet, att man endast uppmuntrar mindre odlingar. Men tänker man på större företag, så undrar jag, om dessa lokala nämnder ha förutsättningar för att bedöma, vilka odlingar som böra utföras eller ej. Blir det ej lätt så, att de locka den enskilde jordbrukaren in på företag, som för honom äro ogynnsamma? Och vidare kan man fråga, om nämnderna verkligen äro behöfliga? Jag tror ej det, ty de små företagarne kunna få bidrag på lättvindigare sätt, nämligen genom att anmäla, att de ha odlat, för hushållningssällskapens ombud och konsulenter och på sådant sätt få odlingarna avsynade och bidrag utlämnade. När det däremot gäller större odlingar, måste man vädja till den större sakkunskapen, till konsulenterna, de måste bedöma det hela, då måste nämnderna nog erkänna sin oförmåga.

Men äro de nu ej nödvändiga för odlingsuppgiften, frågar man sig, varför de överhuvud skola inrättas. Ja, man letar sig till, att det är något annat, som är meningen, och det är nog så, som herr Olsson i Kullenbergstorp sade, att de skola övervaka jordbrukarna på ett eller annat sätt. Herr Olsson i Kullenbergstorp anförde i den delen åtskilligt, i vilket jag kan instämma. Jag anser, att den rådgivande, kontrollerande och fiskaliserande uppgift, som dessa nämnder skulle få inom socknarna, ej blir till nytta i stort sett. Statsrådet nämnde, att här ej är fråga om några polismän. Nej, det fattades bara. Pickelhuvorna ha vi ej sett, men det finnes ju också något, som heter detektivpolis, och jag undrar, om ej något sådant ur med här. Statsrådet sade, att man ej får läsa ut något sådant ur förslaget men det är egendomligt, att alla som läst detsamma, närmast fått den uppfattningen, att här avses något fiskaliserande. Det går igen i alla motioner och har uttalats från alla håll, och då finnes det väl något av detta i alla fall. Och när så är förhållandet, frågar jag: Ha vi jordbrukare förtjänat, att det tillsättes förmyndare över oss? Ha vi jordbrukare skött oss så illa, att vi ensamma skola utsättas för denna kontroll? Varför skola ej då alla näringar på samma sätt kontrolleras?

Jag vill till sist vända mig till de ärade kamrater i kammaren, som äro jordbrukare, och påminna dem om, att för omkring sex veckor sedan hade vi här remissdebatt. Där uppstämde då från alla håll en klagolåt över de restriktioner, som redan äro lagda på jordbruket. Jag vill säga, att jag beklagar, att det blev en sådan jämmer, men så var det i alla fall. Jag vill påminna om, hur det då lät, och jag ber att få anföra några ord ur mängden av de uttalanden som jag händelsevis såg, då jag i går tog fram protokollet. Jag vill dock ej sätta citationstecken för följande, men ungefär så här lydde de: Stödandet av jordbruket sker ej med tröstande ord och allehanda restriktioner och fiskaliseringar, det måste vara något, som verk-

ligen uppmuntrar och ej nedstämmer. Det kan ej vara till det helas väl att ställa jordbruket under ett olidligt förmynderskap. Detta sadas här för sex veckor sedan, och det temat varierades från alla möjliga håll. I dag, sex veckor efteråt, äro vi kanske i färd med att fatta ett beslut, varigenom vi få ännu större kontroll, ännu större antal kommissioner och råd och nämnder, som skola besluta över oss och kontrollera vår verksamhet. Är det verkligen värdigt oss att ena gången skrika så mycket över vad som skett och andra gången taga på oss ännu mer av samma sorts statsingripanden, varöver vi nyss jämrat oss för att vid nästa remissdebatt kanske åter uppträda och beklaga oss? Jag tror, att det är värdigare, att vi avvända från oss den föreslagna kontrollen men lova, att vi skola sätta in all vår kraft för att uppbringa produktionen av Sveriges jord till högsta möjliga kvantum. Jag tror, att med ett sådant löfte utträttas mera, och jag tror att Sveriges jordbrukare i stort också komma att göra sin plikt. Då kunna vi hoppas på bästa möjliga resultat av jordbruksnäringen.

Jag ber på grund av vad jag nu anfört att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den av herr Aaby Ericsson vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr vice talmannen, som under herr Bergs i Staby anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Öberg: Herr vice talman, mina herrar! Inom utskottet har sagts, att de här båda kungliga propositionerna om odlingsbidrag och odlingsorganisation vore att anse som ett sammanväxt tvillingpar, och att, om man ville det ena, måste man vilja det andra. För min del håller jag före att detta är en fullkomlig sanning, ty vill man verkligen komma till det mål, som man, åtminstone vad beträffar denna kammare, har beslutat sig för, så måste man också bekväma sig till att taga den organisation härför, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Nu säges från motsidan, att vi kunna mycket väl avvara organisationen och överlämna dess uppgift till hushållningssällskapen, och att hushållningssällskapen skulle vara väl skickade att fullgöra detta åliggande. Ja, med all aktning och erkänsla för hushållningssällskapens stora och gagneliga uppgift kan jag för min del icke inse, att hushållningssällskapen med sina resurser och sin tjänstepersonal skola kunna gå in för detta myckna odlingsarbete, som nu ifrågasättes.

Inom min hembygds hushållningssällskap, i vars förvaltningsutskott jag en längre tid haft nöjet deltaga, äro förhållandena sådana, att det, så vitt jag kan se, icke är möjligt, att sällskapet som sådant genom sitt förvaltningsutskott skall kunna hinna med allt, som man genom organisationen vill ha utfört. För den skull behöver man verkligen såväl odlingsnämnderna som odlingsråden och odlingskommittén.

Vad nu först beträffar odlingsnämnderna, äro förhållandena åtminstone där uppe i min hembygd sådana, att det på grund av kom-

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

munernas stora arealer icke är möjligt att avvara dessa nämnder, om vi verkligen skola kunna komma till målet. Hur skall ett hushållningssällskap kunna i de olika kommunerna utföra denna uppgift, då det exempelvis hos oss finnes en länsagronom, två jordbrukskonsulenter och tre vandringsrättare? Jag kan ej inse, hur detta skall låta sig göra, och då jag känner, hur förhållandena äro inom en del kommuner däruppe, blir det ännu mera tydligt för mig, att dessa odlingsnämnder behövas. Jag har sett efter i statistisk årsbok för år 1914, hur det förhåller sig med arealen i en del kommuner inom min valkrets, och funnit, att i en kommun finnes det 256,107 hektar, varav endast i runt tal 2,000 hektar äro odlade. Hur skall det vara möjligt att där avvara odlingsnämnderna, om någon personlig påverkan och agitatorisk verksamhet, som verkligen är behöfvig, icke får komma till synes genom nämnderna i fråga?

Och vad sedermera angår odlingsråden, kan jag ej finna annat, än att de mycket väl behövas för den dem förelagda uppgiften. Och då det överlämnas åt hushållningssällskapens förvaltningsutskott att själva utse ledamöterna i odlingsråden, så kan man rimligtvis icke säga, att genom denna åtgärd det ådagaläggas något misstroende. Min övertygelse är, att, om man icke nu beslutar att tillsätta odlingsråden ifråga, måste hushållningssällskapen, där de verkligen vilja arbeta för den storslagna sak, som här är ifrågasatt, själva taga initiativet och utse åtskilliga personer till funktionärer för utvinnande av syftet ifråga. Och skulle så inträffa att man nu avslår Kungl. Maj:ts förslag om odlingsorganisation och överlämnar åt hushållningssällskapen att själva ordna därmed så blir följden den, att man överflyttar kostnaderna härför från statsverket till respektive hushållningssällskap, och kan det väl ej vara meningen, att med de begränsade medel, som hushållningssällskapen numera ha, de skola övertaga denna utgiftsbörda. Det vore enligt mitt förmenande synnerligen oklokt, om man ginge den vägen, ty då förorsakade man hushållningssällskapen betydande utgifter.

Vad så till sist angår odlingskommittén, har jag för min del till en början haft en känsla av, att man mycket väl kunde avvara densamma, och att dess uppgift skulle kunna utföras av lantbruksstyrelsen, men då det torde vara nödvändigt att ha en institution, som övertakar, leder och styr det hela, så kan man mycket väl också vara med om odlingskommittén, helst som den ej kommer att kosta mer än i runt tal 50,000 kronor.

Nu har man sagt, bland annat, att en del kommuner icke skulle vara skickade för denna uppgift och att inom kommunerna ej skulle finnas män, som vore tillräckligt rustade för att utföra uppdraget ifråga. Ja, det skälet tror jag icke mycket på. Nog ha kommunerna fått sig pålagt att utföra arbeten av vida större och mer svårartad beskaffenhet än den, som avses medelst odlingsnämnderna.

Jag är sålunda i stort sett av den meningen, att det är ofrånkomligt att godtaga Kungl. Maj:ts förslag om odlingsorganisationen, och jag har emot detsamma endast haft den invändningen, att jag velat bereda kommuner, som så önska, tillfälle att få förena sig om

en och samma odlingsnämnd, därför att det har sagts, att en del kommuner i mellersta och södra Sverige äro till sin storlek så obetydliga och så folkfattiga, att det vore olämpligt att i varje sådan kommun tillsätta en odlingsnämnd. För att bereda dem tillfälle att kunna få gå tillsammans med en del grannkommuner har jag velat ifrågasätta rätt för två eller flera kommuner att förena sig om en odlingsnämnd. Då detta mitt syfte i stort sett kan sägas sammanfalla med den reservation, som är framförd av herr Nilsson i Landeryd, och jag således genom bifall till densamma kan sägas ha fått min önskan uppfylld, skall jag, herr talman, sluta med att yrka bifall till herr Nilssons reservation.

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag skall också be att få yttra några ord i denna fråga. Det var egentligen den kritik herr statsrådet utvecklade gentemot den förste talaren, som uppkallade mig att begära ordet.

Herr statsrådet erinrade oss om att jämte detta förslag hade vi nya och viktiga förslag för vår kristidsorganisation att vänta. Det hade varit önskligt, om vi i denna kammare även kunnat få veta, vad dessa förslag egentligen gingo ut på, ty jag kan icke finna det vara så lämpligt, att man på detta sätt låter det ena förslaget framkalla det andra på ett sådant sätt, som man egentligen icke vill eller kan vara med på. Det är ju ett liknande förhållande med det nu behandlade förslaget ty det än nästan, kan man säga, förut på byråkratiskt sätt antaget, genom det att påbud från höga vederbörande redan utgått om att skapa denna statsinstitution i form av odlingsnämnder, odlingsråd och odlingskommitté. Därför menar jag, att när vi se, hur denna statsinstitution skall fungera och vi ha våra betänkligheter däremot, så bör det icke förvåna, om man, när man får en antydning om att även flere sådana kristidslagstiftningar skola komma, vill veta, hur de skola taga sig ut och i vilken mån de skola ingripa i våra förhållanden.

Jag erinrar mig en framstående ledamots av produktionskommittén ord vid ett annat tillfälle, då han sade, att när lantbruket får någonting, så måste det också åläggas att göra någonting. Detta bestämda uttalande innehåller mycket i det sammanhang det gjordes.

Denna kammare har ju nyss antagit förslag om att det skall utgå stora penningssummor till oss jordbrukare i odlingshjälp. Ja, i och för sig självt har jag ingenting att säga om det, och har heller icke sagt någonting om den saken, men ju mer jag hört på debatten här och även när jag hörde herr statsrådets uttalande i det hänseendet, har jag kommit ännu mer på det klara med, att en föregående talare, herr Berg i Staby, har ganska rätt, då han blir betänksam i detta hänseende. Ty mottager man nådegåvor under sådana förhållanden, att det skall bli komparationer av ganska svårartat slag kända, då är det icke så lyckligt. Därför bör man veta villkoren,

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.*
(Forts.)

redan innan man antager dem. Det gör också, att jag i detta sammanhang vill säga, att skulle det gå så, att vi få en gemensam vote-ring om det anslag, som nyss är beviljat här, då kommer jag för min del att rösta för avslag.

Herr statsrådet gav som sagt på hand, att vi skulle få flere kristidslagstiftningar. Det hade varit önskligt, om han också hade något antytt, vad de skulle innehålla.

Han sade visserligen att det var en stor jätteuppgift vi hade oss förelagd. Ja, det är någonting som vi fullt kunna instämma med honom i. Men man ser ju så synnerligen olika på frågan, huru man skall klara den uppgiften. Herr statsrådet har, förmodar jag, verkligen sett saken så, att denna uppgift skulle kunna klaras på det sätt nu är tänkt och föreslaget, nämligen genom denna statsorganisation för skötandet av Sveriges jordbruk. Och den närmaste uppgiften skulle då vara att öka odlingarna för att få brödsäd. Jag tror för min del icke, att den odlingsorganisation, som här är avsedd, under de år vi nu genomleva och med de resurser vi nu ha skall kunna göra något åt den saken. Våra resurser äro sådana, att vi behöva i stället lägga manken till och det med allvar för att utnyttja och bruka den jord, som verkligen är färdig för bruk i det hänseendet. Det är mycket vackert och bra, om vi för framtiden kunna odla mera och om riksdagen vill besluta om ytterligare fonder för att för framtiden upphjälpa odlingsarbetet, men det bör icke ske under den form, som nu har framkommit.

Herr statsrådet sade vidare till bemötande av herr Olsson i Kulenbergstorp, att det var en underlig uppfattning av honom, att han som jordbrukare verkligen kunde vilja kritisera denna statsorganisation, och han avgav den förklaringen, att det var en demokratisk organisation. Men det stämmer icke överens med vad vi veta, nämligen att från de högsta myndigheterna organisationen redan har börjat tillsättas.

Se vi på hurudana bestämmelserna för denna organisation skulle bli, så finna vi, att den skulle gå i alldeles samma stil som de förutvarande kristidsinstitutionerna, folkhushållningskommissionen, bränslekommissionen m. fl. De ha sin högsta ledning här i Stockholm. De ha sina underordnade, högre och lägre, ända ut till de yttersta ute på landsbygden i varie vrå av vårt land. Dessa yttersta ha till uppgift att handla, men handla efter de riktlinjer, som den ledande kraften här uppe i Stockholm bestämmer. Jag kan icke finna annat än att även denna organisation, som nu är påtänkt, skall gå i samma riktning.

Den myndighet, varunder odlingsnämnderna skola sortera, har till uppgift enligt vad det står här — jag skall icke upprepa allt vad som där är sagt — bland annat i punkt 3: »att övervaka, att jorden inom området ordentligt skötes. arbeta för att försumlighet härutinnan rättas, och, om så finnes nödigt, hos Kungl. Maj:ts befallningshavande för vederbörlig åtgärd anmäla förekommande fall av vanhävd». Det kan ju icke vara någonting att säga om, ifall man får de rätta personerna att handha den saken. Men vi ha icke några

riktlinjer, såsom mycket riktigt anmärktes av herr Olsson i Kullenbergstorp, givna för huru dessa bedömanden skola ske, och därför kan man även i det stycket vara betänksam.

Men därtill kommer som stöd för reservationen och den tanke i motionen, varpå den bygger, att kommittén och odlingsråden skola anlita hushållningssällskapens biträden, såväl dess jordbrukskonsulenter som andra befattningshavare, ävensom statens lantbruksingenjörer. Vad betyder detta? Jo, det visar, att dessa odlingsnämnder, odlingsråd och denna odlingskommitté ha icke den vederbörliga sakkunskapen. De ha således endast uppgiften att lämna upplysning och inspektera och taga reda på hurudana förhållandena äro.

Det är så utförligt redogjort för här förut, huru dessa odlingsnämnder möjligen skulle kunna göra någon nytta eller skada i de olika kommunerna, så jag behöver icke mycket orda därom, men det vill jag säga, att icke tror jag, att vi öka odlingarna, därigenom att vi sätta den ene landbrukaren till domare över den andre, beträffande huru han skall sköta sitt jordbruk, huru han skall så och sätta och bearbeta sin jord. Sådan är uppfattningen bland landets jordbrukare. Och så uselt är det icke heller med det stora flertalet av lantbrukare i vårt land, att de verkligen behöva ett sådant öfvervakande. De sköta sig bäst själva, i den mån de få arbeta under intresse att kunna ha någon förtjänst och med någon frihet i sitt arbete. Det är detta, som är sporren för jordbrukarne, och det är detta vi måste besinna.

Faran av denna stora organisation ser jag verkligen däri — i likhet med vad lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande och i synnerhet en dess ledamot byråchefen Egerström tagit sikte på att energin hos jordbrukets arbetskraft och dragare är så tillbakasatt emot under normala förhållanden, att varje kraft som finnes där behöver användas i det nu existerande jordbruket. Och tillgången på gödningsämnen är som bekant så knapp, att det icke ens räcker till att fördela på de jordbruk, som redan nu äro till finnandes, så att det blir fullgoda skördar på dem. Minska vi gödningsämnestillförseln till dessa jordbruk, så att vi över allt eller åtminstone i någon mån få dåliga skördar, då blir det sämre i stället för bättre.

Således kan jag icke se, att på de här föreslagna vägarna vi komma någon vart i den riktning man önskar. Men när vi nu ha dessa odlingsbidrag genom det anslag, som antagligen kommer att beslutas, så kan jag icke se något hinder för att vi kunna utnyttja de biträden vi ha genom hushållningssällskapen och om så erfordras genom ytterligare förstärkning av deras tjänstemän. De äro mera skickade för den saken. De äro sedan gammalt vana vid att leda jordbruksförhållandena i var sina bygder. De böra vara det åtminstone, och jag tror, att de också äro det i de allra flesta fall. Använda vi denna gamla beprövade institution, då behöva vi icke skapa en ny förhatlig institution i vårt land. Ty fortsätter man på den vägen, så är det icke i demokratisk riktning, som herr statsrådet ville låta påskina, utan raka motsatsen.

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

Herr talman! Jag skall för min del be att få yrka bifall till den av herr Aaby Ericsson m. fl. avgivna reservationen.

(Forts.)

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman! Redan under remissdebatten framhöll jag nödvändigheten av, att Sveriges folk enade sig omkring det stora problemet produktion av livsmedel, och jag framhöll därjämte, att om målet skall vinnas, så måste det ske snart, och att genom ett sådant förhållande även ett lyckligt resultat skulle vinnas.

Nu har man talat för och föreslagit mångahanda sätt att lösa detta stora problem. Alla krafter måste sättas i rörelse, menar man. Men jag tror, att man glömmer den allra viktigaste faktorn. Om man giver akt på de förordningar och bestämmelser, som äro utfärdade, så gå de alla ut på att klavbinda samhällets väldigaste kraft i denna tid. Nu snart återstår av bondens frihet ingenting. Om några dagar kanske kammaren är färdig att vidtaga åtgärder och besluta bestämmelser, som även sätta den svenska bonden utanför hans eget hem, göra honom hemlös. Jämte detta fordrar man solidaritet av oss bönder i samhället i den svåra situation, vari vi nu befinna oss.

Nu menar jag, att vi önskade så gärna känna en sådan solidaritet med samhället och vi ville så gärna uppoffra oss till en del för samhället. Men vi få det icke. Ty skall en sådan uppoffring kunna ske och skall bondens av ålder kända kraft och energi nu i denna tid komma till verkligt bruk, till verkligt utförande och till verkligt gott resultat, då måste mängden av dessa bestämmelser över den svenske bonden upphöra. De måste försvinna, ty det är icke möjligt att med dessa band över sig känna sig fri och utveckla den kraft man annars skulle kunna göra. Jag menar, att den organisation, som nu är i ordning att tillsättas, åter igen bör försvinna. Den bör aldrig se dagens ljus, ty den kan icke utföra vad därmed är åsyftat. Jag skulle däremot vilja föreslå, att hela denna inrättning ersättes med ett ark papper, d. v. s. en kungl. förordning vari förhållandena klarläggas, ty det är ett faktum, att under hela denna kristid ha vi aldrig ordentligt fått veta varken av regeringen eller myndigheterna, vad de egentligen fordra. Ack, om regering och myndigheter ville ha förtroende för oss bönder och säga, vad de verkligen fordra av oss! Vilken betydelse skulle det icke ha, om vi finge veta, vad de verkligen vilja, ett klart besked: odla råg så och så mycket, vete så och så mycket, potatis så och så mycket o. s. v. Jag försäkrar herrarne, att bönderna då skulle lägga in all kraft för att frambringa detta. Men nu får ingen veta, vad man egentligen vill, fastän bestämmelser och förordningar i oändlighet utfärdas, och man är alldeles vilsefaren.

Detta oefferrättighetstillstånd bör upphöra, så att Sveriges bönder må känna den urgamla friheten och utöva den urgamla kraften, ty aldrig i tiderna ha Sveriges bönder svikit sitt fosterland. Sveriges bönder ha en vacker historia bakom sig, och i denna förfärens tid, vari vi nu leva, skola den historiske bondens stamfränder icke svika

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

sitt fädernesland, icke svika sitt folk. Jag kan försäkra, att i djupet av våra hjärtan brinner en innerlig åstundan att kunna skaffa Sveriges folk bröd. Men vi stå inför den babyloniska fångenskapen, och lösen är, att denna livets lovsång må vinna gehör här i vårt land. Men den kan icke vinna gehör eller komma till sin rätt på andra villkor, än att bonden återfår sin gamla frihet.

Jag skall icke säga många flera ord. Men jag önskar betona ytterligare, att dessa råd och nämnder, som äro avsedda att tillsättas, icke borde fått se dagens ljus, ty vad därmed åsyftas kan icke därmed vinnas. Jordbruksministern sade, att de icke skulle vara några fiskaler. Jag vet icke, varför han sade så. Det är kanske misstag, men det är i så fall ett förfärande misstag, ty det kommer att uppfattas så i alla fall av Sveriges bönder. Det är en sak som icke kan förnekas. Han nämnde också, att om icke målet vinnes, skulle ytterligare pålagor och ytterligare tryck läggas på oss bönder.

Det vore önskligt, att de tankar och meningar jag här framställt komme att behjärtas. Jag vet, att bättre resultat då skulle ernås.

Vad beträffar dessa nyodlingar, så erkänner jag, att syftemålet kan vara gott. Men det kommer icke att lyckas, då man premierar dessa odlingar med högsta beloppet nu på våren med tanke på att nyodling skall bedrivas, så att man kan få vårsädd. Vad skall man egentligen med vårsädd till, då det gäller att bringa Sveriges folk bröd? Det är misslyckat. I stället borde premierna utgå på det sättet, att de blevo högre och högre ju längre det lider på året. Det är alldeles bakvänt som det nu är föreslaget, och jag tycker man borde förstå inom jordbrukslägren och helst i våra sakkunnigekretsar, att de högsta beloppen borde man vänta med tills längre fram, då verkligen nyodlingarna komma under plogen.

Vad de s. k. nämnderna beträffar, så kunna de kanske komma att utträtta något gott arbete, om man lägger det så att de kunna göra det. Men det bör vara fritt för den svenske bonden att välja här. Att utöva tvång på odlingen kan icke lyckas. Men om t. ex. premier utginge och man kunde anlita dessa medel för att frambringa odling av brödsädd för Sveriges folks behov, då kunde det bli grundligare och mera effektivt, och då kunde det bli något resultat.

Jag har ingenting vidare att säga, men jag ber att få yrka bifall till herr Aaby Ericssons reservation.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga denna diskussion, men som motionär i frågan, ber jag att få säga några ord.

Det är ju icke någon som betvivlar, att man med framläggandet av det förslag vi nu behandla vill det allra bästa och önskar, att det skall leda till åsyftat resultat. Men det är ju i alla fall för varje praktisk jordbrukare uppenbart — och det har också här kommit till synes — att vad man tänker ernå av praktiskt resultat särskilt med avseende på den närmast liggande tiden är icke möjligt att ernå, därför att vi sakna just de hjälpmedel, som äro nödvändiga. Och det

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

är alldeles säkert, att det hade varit mycket bättre, om man lagt det så, att vad man här tänkt sig offra för att stimulera nyodlingsverksamhet, hade kommit den odlade jorden tillgodo för att upphjälpa och öka produktionen där. Det är ju alldeles uppenbart, att det är ett felgrepp att söka odla upp en hel massa ny jord, då man saknar gödningsämnen och arbetskraft för att kunna sköta den jord man redan har under plog, så att den kan lämna tillfredsställande skördar. Det återstår ju ganska mycket att önska i den vägen. Då bör det ju vara klart, att man tidigare kunde ernå resultat, om man lade sina ansträngningar på detta sätt än genom att söka bryta upp stora arealer, som man icke har utsikt att kanske på många år förse med gödningsämnen och sätta i kultur, så att de kunna lämna någon avsevärd avkastning.

Det har här talats om, att man kanske icke så mycket tänker på att ernå resultat under det närmast liggande året, utan med tanke på den rådande ovissheten om huru länge kristiden kommer att verka, har man ansett, att man får lägga detta på lång sikt och att resultatet skall komma några år härefter. Men jag vill då betona, att vi ju för våra artificiella gödningsämnen i allmänhet äro beroende av import, dels direkt av sådana och dels också av råvorar för att kunna producera sådana. Och är det så, att de nuvarande förhållandena komma att fortfara i årtal, så ha vi väl lika litet utsikt att kunna bringa den nyodlade jorden i kultur under de eventuellt följande krigsåren. Ty icke lärer trycket på oss bli mindre med avseende på möjligheten till import under det fortsatta kriget. Därför tror jag icke man har mycket att vänta av nyodlingarna även från den sidan sett.

Emellertid kan man ju — det är en allmän känsla, som herr Berg i Staby särskilt framhållit — velat göra vad göras kan, och om man kan åstadkomma någonting, vill man icke sätta sig emot även sådana åtgärder, som äro föreslagna, vilka man kan förutse bra litet komma att kunna gagna den sak man åsyftar. Och här har ju nästan gjorts gällande från olika håll, att om man vill ha ändring i vissa detaljer i det föreliggande förslaget så låter det nästan som om man sätter sig emot det hela.

Jag har ju, som herrarna funnit, burit fram just den motion här i kammaren, vari yrkas avslag på Kungl. Maj:ts proposition i fråga om tillsättande av kommunala odlingsnämnder. Jag är av den bestämda övertygelsen, att detta icke kommer att verka gagneligt och lyckligt för förslaget i stort sett. Det är väsentligt olika förhållanden i olika delar av vårt land, och detta gör, att här inom olika jordbrukarkretsar i denna såväl som i andra jordbruksfrågor förekomma olika meningar. Men i alla fall tycker jag, att man icke behöver hava så vidare djupsinnig reflexionsförmåga för att kunna begripa, att om man till undervisare och instruktörer skall bland allmogens utse personer, vilka med avseende på kunskaper, kapacitet och pondus icke stå vidare över de andra utan äro tämligen jämnstrukna, så blir resultatet av deras verksamhet icke vidare effektivt. Jag är däremot viss om, att hushållningssällskapen genom sina nuvarande or-

gan jämte de jordbruksråd, som det är föreslaget att hushållningssällskapen skulle för detta ändamål tillsätta, hava mycket större utsikt att med framgång sköta den sak som det här är fråga om, än dessa kommunala nämnder hava. Det är uppenbart, att hushållningssällskapen, som hava att välja inom hela länet, hava förutsättningar att verkligen kunna invälja personer med både sakkunskap och tillräcklig pondus för att på upplysningens och undervisningens väg stimulera intresset och energien. Man skulle kunna tänka sig, att hushållningssällskapen skulle i detta avseende utträtta mycket med sina konsulenter, vandringsrättare och agronomer, som skulle kunna sättas in på detta gebit. Detta hindrar emellertid icke, att om det inom särskilda kommuner eller särskilda häradar i ett län skulle vara mera att göra än på andra håll, skulle det kunna utses en eller annan lämplig person att arbeta för saken där. Jag kan, som sagt, för min del absolut icke vara med om dessa nämnder, då jag är övertygad om, att deras verksamhet kommer att bli minst sagt minimal, utom att, såsom framhållits, den instruktion som är föreslagen för dem, särskilt beträffande den s. k. *fiskaliska* delen av deras verksamhet, gör, att dessa nämnder från början komma att mötas med en viss animositet, misstro och misshag, varigenom deras verksamhet icke kommer att mottagas med den sympati och förståelse som är nödvändig, om man skall tänka sig, att jordbrukarna skulle lägga manken till och göra sitt bästa för att uppdriva produktionen.

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Jag tror för övrigt, att man även på de håll, där man pläderar för att dessa nämnder skola väljas, står ganska oviss om resultatet av deras verksamhet, och jag tycker, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp framhöll här, att det vore lämpligt att börja med hushållningssällskapens odlingsråd och låta dem med sina organ sköta det och sedan utöka apparaten, i stället för att börja med en organisation som kommer att kosta staten omkring 2 miljoner kronor per år, utan att man vet, om den kommer att utträtta något väsentligt. Att den icke kan göra detta, vet man aldeles bestämt, då det är uppenbart, att man icke kan producera, då man saknar hjälpmedel för ändamålet. Och detta göra vi absolut i det läge vari vi nu befinna oss. Vi sakna gödningsämnen, utsäde och arbetskraft, och detta är väl i alla fall de tre moment, som äro de vitala förutsättningarna för att man skall kunna utträtta något på detta område. Man kan ju inte producera endast med hjälp av rena pappersteorier, utan det måste vara något praktiskt underlag, för att man skall kunna utträtta något, men det anser jag, att vi för närvarande sakna.

För övrigt skall jag också be att få understryka, vad herr Olsson i Kullenbergstorp sade i denna del, att detta kommer att verka som en klasslag för jordbrukarna, ty det är ju alldeles givet, att icke stimulerar man verksamhetslusten eller åstadkommer trevnad, därigenom att man försöker ställa folk under kontroll i allting och så att säga statsreglera deras verksamhet, utan skall man stimulera produktionen, så får man se till, att den skall kunna betala sig och att det ekonomiska resultatet av arbetet blir sådant, att utövarna av denna näring därigenom stimuleras att göra sitt bästa. Icke gör man detta

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

(Forts.)

genom några som helst reglerande föreskrifter eller instruktioner, de må vara skrivna aldrig så vackert och så ingående som helst.

Herr Öberg befarade, att hushållningssällskapen skulle komma att alltför mycket belasta sin budget med de ökade kostnader som skulle komma att påvila dem, om de skulle handha denna verksamhet. Jag tror icke, att så skall bli förhållandet, ty vi veta ju, att det här föreslagits ett anslag av 200,000 kronor för ändamålet, vilket gör omkring 10,000 kronor för varje hushållningssällskap. För övrigt är detta ett förlagsanslag, och är det så, att man kan överskrida ett förlagsanslag så väsentligt, som jordbruksutskottet ställt i utsikt? Kungl. Maj:t har beräknat anslagsbeloppet till 800,000 kronor, och man kan genom en enkel multiplikation räkna ut, att bara avlöningarna till de kommunala nämnderna enligt utskottet komma att i stället gå till 1,700,000 kronor, sålunda kan man mycket väl tillgodose hushållningssällskapen i fråga om de kostnader som kunna komma att påvila dem för denna verksamhet inom ramen av utskottets beräkning.

Jag vill också peka på en annan sak, Huru kan man tänka sig, att fem personer i en kommun skola kunna åtaga sig denna verksamhet för 700 kronor om året? Hur är det möjligt, att jordbruksutskottet, där det sitter praktiska jordbrukare, kan tro att några bönder, som hava tillräckligt att göra för att sköta sina dagliga göromål, skulle kunna åtaga sig en verksamhet enligt denna instruktion för ungefär 150 kronor per man om året. Det är något så orimligt, att det icke finns det ringaste förnuft i det. Den ekonomiska sidan av saken kommer nog att utveckla sig så, att skall det verkligen kunna uträttas något och skall man få folk som vilja åtaga sig detta, så komma de årliga kostnaderna för dessa nämnders verksamhet att springa upp till 4, 5 gånger det belopp, som Kungl. Maj:t ställt i utsikt.

Herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber att med anslutning till vad jag anfört få förena mig med dem som yrka bifall till den av herr Ericsson med flera avgivna reservationen.

Herr Hedin: Herr talman, mina herrar! Det är redan så mycket sagt i denna fråga, att det icke är gott att komma fram med några nya synpunkter. Men det är några omständigheter, som gjort, att jag icke kunnat underlåta att begära ordet.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten på, att det är en egen- domlig situation, som inträffat, så till vida att man börjat tillämpa en lag, som icke är av Kungl. Maj:t och riksdagen antagen, utan vars antagande vi först i dag diskutera. Denna lag har redan börjat tillämpas. Såväl inom hushållningssällskapens förvaltningsutskott vid val av odlingsråd som inom kommunalstämmorna vid val av odlingsnämnder har denna fråga diskuterats, och jag har haft den äran att vara närvarande såväl inom Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, då odlingsrådet tillsattes, som också i egen- skap av ordförande vid kommunalstämman i min hemtrakt, där jag hade tillfälle att sammanträffa med lantbrukarna inom socknen, då där valdes nämnd. Jag vill säga, att på båda ställena förefanns en mycket tveksam hållning till dessa frågor. Det var

kanske icke så mycket i det hänseendet, att de voro emot, att anslag skulle beviljas för odlingsföretag, men de ansågo det för ett hastverk, som de icke trodde skulle hava någon betydelse för den närmaste tiden. Här skall odlas och säas redan i vår. Vad är det för idé — frågade man — att tänka på att kasta ut dyrbar säd i så nybrukad jord, som icke har någon vidare kultur. Det är nonsens, och kan väl icke löna sig. Vidare tänkte man, att om man till hösten skulle få fram ny jordareal, så kan man ändå icke beräkna att få någon skörd på den. Vi lantbrukare i mellersta Sverige, i Närke, hava lärt oss, att under nuvarande förhållanden måste vi hava vår jord i hög kultur. I annat fall är det bättre, att den får ligga. Då vi icke hava några resurser, varken gödningsämnen eller naturlig gödsel, eftersom våra ladugårdar äro decimerade, och hava kunnat köra ut ytterst litet kompost på trädorna, så ha vi ingenting att reservera för den extra jorden. Allt detta gör, att man möter detta med betänksamhet och undrar, om det är välbetänkt att komma med en sådan åtgärd.

Det var i alla fall icke från den synpunkten jag egentligen skulle tala här, men jag ansåg, att det icke skulle vara ur vägen att bringa fram vid detta tillfälle ett vittnesbörd från de organisationer, som haft något med saken att göra. Och jag vill tillägga, att hade det icke betraktats som trots utan som en ödmjuk avvaktande ställning, så hade såväl förvaltningsutskottet som kommunalstämman i den socken, vilken jag tillhör, icke velat välja dessa funktionärer, i hopp att något skulle från riksdagen sägas och göras, som skulle föra in frågan på en annan bog.

Nu var det kanske en sak, man mest fruktar av allt: den dyra apparat, som skulle sättas igång för att fungera för detta ändamål. Man räknade med, att dessa nämnder skulle kosta miljoner, och det var kanske det man var mest betänksam emot. Man väntade, att riksdagen skulle komma fram med ett billigare förslag, ett förslag, som skulle stanna inom rimliga gränser i förhållande till det resultat man väntade sig. Man trodde nämligen icke på de vackra hägringar, som i förslaget utmålades, utan man ville få ett billigare förslag, när det gällde att utföra detta arbete. Man tänkte då: hur skulle det bliva åstadkommet på det billigaste sättet? Jo, naturligtvis genom de apparater, som finnas. Det har satts till så mycket nya apparater, så att vi äro rädda och förskräckta för ytterligare sådana, som draga nya kostnader, och vi ha i detta fall kanske fått lära oss rätt mycket under den tid, som gått. Detta gör, att man tänkt sig, att lanbruksstyrelsen icke skulle hava förverkat sin rätt, utan att den hade skött sig så väl, att den borde fortfarande få vara lantbrukarnas överhuvud. Vi tycka icke, att det smakar riktigt väl, detta tal om Konungens befallninghavande etc. Här har talats om polis, och herrarna få ursäkta, att vi verkligen känna något av polissmak, då man går denna väg. Vi vilja, att man skall gå den mjukare vägen med lanbruksstyrelsen och hushållningssällskapen och under dem fungerande tjänstemän. Det är för lantbrukarna mera smakligt, än då man kommer med Konungens befallninghavande och polis och

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

inspektörer, eller vad de nu heta. Om de icke hava pickelhuva, såsom herr jordbruksministern sade, så är det likväl pickelhuvекänslan man får, när man står inför dessa funktionärer. Vi vilja hava denna fråga ordnad på den gamla välkända och för oss mycket tilltalande vägen där lantbruket funnit stöd och hjälp, för att på det sättet få fram det goda, som man åsyftar att vinna med dessa nya anordningar.

Jag vill vidare säga, att det icke är så, som någon sagt — jag tror, att det var herr Öberg — att om vi skulle få dessa funktioner överflyttade på det sätt, som jag nu ifrågasatt, det skulle bliva så, att hushållningssällskapen skulle få övertaga kostnaderna och staten vara fri från dem. Såvitt jag förstår, har det icke varit meningen att överflytta kostnaderna, utan att reducera dem till ett mycket ringa belopp, jämfört med det, som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Liksom vice ordföranden i det hushållningssällskap jag tillhör vill jag säga, att vi hava icke råd att offra några penningar, men vi skola med goda krafter, starka armar och villiga hjärnor på alla sätt söka stödja och driva fram nyttiga reformer, som kunna föra oss framåt på jordbrukets område. Vi äro fattiga, då det gäller de pekuniära förhållandena, men den verksamhet, som här satts i gång med nämnder och dylikt, tror jag skulle kunna på ett mycket lindrigare sätt skötas av konsulenter och vandringslärare och — något som icke alls varit på tal här — ordförandena i våra hushållningssällskapen, som också äro kraftiga män, vilka känna sina delar av länet bra och kunna giva ett kraftigt stöd. Om vi således äro villiga att offra oss på var sitt håll, så vilja vi dock därmed icke hava åtagit oss att bära hela bördan utan vilja gärna, att staten skall bekosta det extra arbete och de extra utgifter, som bliva en följd härav, och så vitt jag förstår, har den reservation, som jag här syftar på, också pekats åt detta håll.

Herr statsrådet sade också, att det var en jordbrukarnas egen organisation. Det tro vi icke. Hade jordbrukarna verkligen själva, såsom de önskade, fått organisera saken, tror jag icke, att de skulle gjort det på detta sätt. Jag är säker om, att jag för åtminstone många talan och ett stort antal av Örebro läns lantbrukares talan, då jag framhåller just denna synpunkt, och jag tror, att vi känna oss främmande för den organisation, med vilken vi nu blivit benådade, och som kallas vår. Den be vi att få taga avstånd ifrån.

Jag vill med dessa ord i korta drag hava givit uttryck åt min egen och många av mina kommittenters uppfattning, en uppfattning, som försports såväl inom förvaltningsutskottet som vid sammanträde med jordbrukarna inom den socken, jag tillhör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som till betänkandet är avgiven av herr Aaby Ericsson m. fl.

Herr Sjöblom: Vi hava förut i dag fattat beslut om att anslå medel till nyodlingar och det vi nu debattera, rör sig om att försöka få en organisation, som kan stå förmedlande mellan odlarna och staten. På detta förslag har herr Berg i Staby

yrkat direkt avslag med instämmande från ett par håll, och han motiverade detta sitt avslagsyrkande med att vi hava för många kommissioner och organ förut, så att det kommer att verka för mycket tyngande på folket och att det är med motvilja man tager emot sådant. Han slutade sin motivering med att säga: vi löva att sätta in all vår kraft i samhällets tjänst och på detta sätt fylla behovet av livsmedel lika bra som genom dessa organ. Jag undrar om det är tillåtet för regering och riksdag att, då det gäller en så stor samhällsklass som landets jordbrukare, lita på dessa vackra löften här i kammaren. Jag tror väl, att de äro ärligt menade och burna av djup övertygelse, men jordbrukarna äro en klass, som liksom andra samhällsklasser består av olika slag av människor, och om en och annan känner, att han verkligen skulle vilja göra allt vad han kan, så finnas där många, som icke hava den goda viljan att göra det, och för dessa behövas kanske några bestämmelser.

Ang. anslag till en odlingsorganisation.
(Forts.)

Jag tror icke heller, att avslagstanken kan komma att vinna något större gehör. Jag skulle blott vilja påpeka en sak: vad är det för skillnad mellan den reservation, som man här har yrkat bifall till och Kungl. Maj:ts förslag? I reservationen föreslås, att lantbruksstyrelsen här skall bliva högsta myndighet, och i propositionen föreslår Kungl. Maj:t, att det skall tillsättas en kommitté av tre personer. en utsedd av Kungl. Maj:t, en av lantbruksstyrelsen och en av folkhushållningskommissionen. För min del tror jag, att folkhushållningskommissionen i sitt arbete haft så mycket med kristidsåtgärderna i alla möjliga avseenden att skaffa, att det är en stor fördel om en medlem av folkhushållningskommissionen blir ledamot i denna högsta kommitté. För övrigt har lantbruksstyrelsen icke varit så hågad att taga hand om detta. Då lantbruksstyrelsen i sitt betänkande till Konungen har yttrat, att den tvivlar på det goda i denna sak tycker jag, att det icke skulle vara lämpligt att lägga saken i händerna på en organisation, som själv icke tror på den. Det måste väl åtminstone i spetsen för denna organisation vara folk, som tror på att det är någon nytta med det och som verkligen vill arbeta för saken. Detta tycker jag är ett så starkt vägande skäl, som något kan vara, för att följa Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende.

Vidare föreslå reservanterna, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott skola få tillsätta de odlingsråd, som skola finnas, och det är ju ingenting annat, än vad Kungl. Maj:t föreslagit, fastän enligt Kungl. Maj:ts proposition är det bestämt, att hushållningssällskapen skola utse odlingsråd i varje län. men enligt reservationen skulle det överlämnas åt hushållningssällskapen själva att ordna dessa angelägenheter. Jag förstår icke vad det ligger för betydelse i denna skillnad, som skulle kunna åstadkomma en så långvarig och slitande debatt en så arbetsfylld dag som denna.

Vidare kommer jag till frågan om odlingsnämnderna i kommunerna. Herr Olsson i Kullenbergstorp använde kanske ett starkare uttryck än han själv menade, då han kallade dem för poliser, men om man också skulle kunna giva dem en sådan beteckning,

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.*
(Forts.)

ligger det en mycket förmildrande omständighet däri, att jordbrukarna själva få välja sin polis. Det är icke alla samhällsklasser förunnat att få göra detta, och de få vara belättna ändå. Därför tycker jag, att man icke får fälla så starka uttryck, som herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde.

Mycket mera skulle kunna vara att säga om detta. Såväl herr statsrådet som många andra talare hava emellertid redan varit inne på denna fråga. Jag skall i alla händelser för min del be att få säga, att det är efter många dagars debatter och mycket ingående utredningar, som vi i produktionskommittén kommit fram till detta förslag såsom det bästa, ifall man vill vinna något.

Här har från herr Nilsson i Vibberbo framkastats ett förslag, att vi skulle överlämna saken åt jordbrukarna själva och taga bort alla kristidsorgan och kommissioner, så få vi bröd nog. Det är ett djärvt ord av en enskild lantman, då man vet, att många, kanske tiotals procent av Sveriges jord ligger i händerna på veritabla jobbare, som icke hava det ringaste intresse av att odla jorden och aldrig komma att få det. Jag undrar, om de herrar, som yttrat sig så bestämt, vilja påtaga sig ansvaret för att även förmå dessa personer, som nu vanhäva sin jord, att tillvarata jorden. För dem behövs organisationer, som sköta om saken. Nu talas det om att en vanhävdslag skulle planläggas, men det hinna vi icke nu. Det har varit på förslag många gånger i riksdagen att få en vanhävdslag, men det har sagts nej därtill. Det är åtminstone icke vårt fel på denna sida. Men om man nu under denna svåra tid vill använda de medel, som stå till buds för att få den vanhävdade jorden någorlunda skött, så att den kan tjäna folknäringsens behov, tycker jag, att man icke bör hava något att invända häremot. Jag tror icke, att det skulle lyckas för någon annan samhällsklass' representanter i denna kammare att säga, då det gäller en hel klass: lita på oss, vi göra det utan någon lagstiftning. Det är nästan för djärvt att säga så, när man rör sig på ett område, som är så stort och omfattar så många olika slags människor, som det här är fråga om. Jag tror nog, att det behövs organ och även andra medel för att få detta att gå väl ihop.

Det har vidare sagts under denna debatt, att dessa åtgärder icke komma att verka, och att det skulle vara olämpligt att nu beså nyodlad jord. Jag nämnde i mitt anförande vid det föregående ärendets behandling, att ingen skulle förbise, att kristiden kommer att räcka länge. Icke är kristiden slut med att 1918 eller 1919 gått tillända, utan den kommer säkert att räcka länge, hur länge är nu förborgat för oss. Men vi böra inrätta oss ändå så, att den jord, som nu i år och nästa år kan väntas komma att bli odlad, inom kristiden kan hinna komma i hög kultur. Och således är denna fråga värd all uppmuntran även såsom kristidsfråga. Herrarna glömma bort, att vi nu snart genomlevat 4 krigsår. Det var ingen, som trodde, när kriget började, att vi år 1918 skulle behöva diskutera sådana här frågor mitt under ett ännu pågående världskrig. Vi ha ingalunda någon garanti för, när detta upphör, och därför är det nödvän-

dig att inrikta sig på lång sikt åtminstone för 5 kanske 10 år framåt, och under denna tid kunna dessa nyodlingar komma att spela en roll för folkets möjlighet att försörja sig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på den vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. anslag till en odlingsorganisation.
(Forts.)

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag skall undvika att vederlägga de skäl, som under senare delen av debatten framlagts för ett avslag på det spörsmål som redan behandlats nämligen om anslag till nyodlingar, och i stället hålla mig till den fråga, som nu föreligger, eller frågan om odlingsorganisationer och det yrkande, som i sammanhang därmed gjorts om bifall till herr Aaby Ericssons m. fl. reservation.

Jag kan förstå, att lantmännen måste vara synnerligen trötta, på de många kommissioner, som finnas här i vårt land, och som i många fall lamslagit lantmannanäringen. Men man kan icke jämföra den här föreslagna organisationen sådan den föreligger, med t. ex. bränslekommissionen. Denna är en fullständig byråkratisk inrättning. Den består av kommissionen här uppe och jägmästare, tillsatta av regeringen samt deras ombud, som resa omkring och exproprierar skog bland lantmännen. Här är fråga om något annat. Jag vågar understryka vad herr jordbruksministern framhöll, att förslaget innebär en ren lantmannaorganisation. Undantager jag själva odlingskommittén, som skall vara förlagd till Stockholm och leda det hela utan att ingå i detaljer, är det ju hushållningssällskapen, som bestå av lantmän, vilka skola tillsätta odlingsråden, och det är lantmännen själva inom socknarna, som skola utse odlingsnämnderna. Kan man kalla en sådan organisation byråkratisk? Det tror jag icke. Vill man kalla den för något måste det vara en demokratisk, eftersom lantmännen skola välja nämnderna efter per capita omröstning.

Nu förklarar man, att det vore vida bättre, om hushållningssällskapen finge själva taga hand om saken. Hushållningssällskapen mäktade icke göra det med sina konsulenter och vandringsrättare. Jag har själv arbetat i hushållningssällskapet inom mitt län i ett 30-tal år och har rådgjort med mina kamrater inom förvaltningsutskottet och med sekreteraren — en mycket framstående sådan, f. d. ledamot av denna kammare. Samtliga voro eniga med mig därom att hushållningssällskapen voro allt för mycket upptagna och icke hade tid övrig att offra på detta företag. På ett villkor skulle hushållningssällskapen kunna åtaga sig administrationen ifråga, nämligen om sällskapen utsågo ett eller flera ombud i varje socken, sålunda någonting motsvarande nämnderna. Jag vill fråga: Kan det vara lämpligare, att hushållningssällskapen utse dessa nämnder i kommunerna, än att lantmännen själva göra det? Jag kan icke förstå, att det skulle bli bättre därmed. Nu förklarar man också att det skulle bli billigare om hushållningssällskapen togo frågan i sin hand. Nej, ingalunda! Med 200,000 kr. kunna hushållningssällskapen ingen vart komma, utan om de skulle kunna göra något effektivt behöva de få lika stora be-

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

(Forts.)

lopp som nu avses för nämnderna, ty de skulle ju bli tvungna att avlöna sina ombud.

Det har också framhållits, att man skulle börja så vackert. Nej, det är icke meningen att göra så. Det är meningen att söka åstadkomma något för att under de närmast kommande åren öka produktionen. Jag medger att det är svårt, men man måste i alla fall göra vad man kan.

Herr Olsson i Broberg har också framställt den frågan: Kan man begära, att nämnderna inom kommunerna för 700 kronor skola kunna åtaga sig föreslagna stora arbete? Man kan begära, att de av intresse för saken och för att rädda vårt land från nöd skola uppoffra sig, och dessa 700 kronor äro blott avsedda för att täcka nämndernas kostnader. På frivillighetens väg måste mycket göras, och jag förmodar, att när nämnderna ställas inför den svåra belägenhet, som vi nu befinna oss i, de icke skola undandraga sig arbetet.

Herr Nilsson i Landeryd har framställt det yrkandet att kommuner, som ligga i närheten av varandra, skulle få utse en gemensam nämnd, och det synes mig vara fullt berättigat. Men nämnderna äro ju redan till stor del valda och jag tror, att det skulle förhålla frågan betydligt, om Konungens befallningshavande nu skulle bestämma, vilka socknar som kunde sammanslås för val av en gemensam odlingsnämnd. Vad ett kommande år beträffar, finns det ju alltid tillfälle att vidtaga ändring, vilket icke behöver beslutas nu.

Vad beträffar slutligen förslaget att stryka den tredje punkten i den instruktion för odlingsnämnderna, som är framställd av produktionskommittén förefaller det mig vara en smaksak. Jag har själv en tid lutat åt det hållet, men vi böra väl icke vara rädda för, att de lantmän som vanhävda sin jord bli efterhållna. Jag tror att den uppgift som nämnderna härvidlag få, icke bör vara så motbjudande för dem, ty det är icke så, att, såsom det framhållits, de skulle utöva någon polismyndighet, utan de skola tvärtom först försöka övertyga lantmännen om rätta sättet att sköta sin jord väl och om det icke lyckas, ha de den utvägen att vända sig till Konungens befallningshavande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman, mina herrar! Sedan jag begärde ordet, ha herrar Sjöblom och vice talmannen till stor del sagt vad jag ämnade säga i denna sak, och jag ber därför att få instämma med dessa herrar. Eftersom jag emellertid fått ordet, skall jag be att få tillägga något.

Under en lång följd av år har det varit lämpligt för lantmännen att lägga an på kreatursskötsel, och därför har det också varit mest ekonomiskt att försöka få goda beten och en utmärkt gräskörd. Detta har förorsakat en minskning av stråsädesskörden, och en omläggning i detta fall är nu av nöden. De maximipris, som till en början sattes, orsakade alls icke någon ändring i denna plan uti lantushållningen. De voro alltför låga, 18 öre t. ex. år 1916 för

rågen, då den under normala förhållanden betingade 14 à 16 öre. Nu är emellertid förhållandet annorlunda. De pris, som sättas i ut-sikt nu för korn, råg och vete, äro så pass höga, att man kan anse det mera ekonomiskt att odla brödsäd. Detta har förorsakat, att det nu därlör finns en del betesmarker, som kunna odlas och bringas under plogen ganska skyndsamt och det av sådan beskaffenhet, att de böra kunna skötas utan att gödningsämnen nödvändigt behövas de första åren.

För att kunna få denna sak ordnad så skyndsamt som möjligt anser jag också den rätta vägen vara den, som produktionskommittén framkommit med, och som av Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet förordats. Det är ju alldeles riktigt, att något anslag behövs för dels den dikning, som erfordras, och dels det arbete, som odlingen medför. Det är också riktigt, att dessa odlingsnämnder väljas inom kommunerna, som på ett enkelt och lätt sätt kunna verkställa den värdering, som här erfordras. Det är också nödvändigt, att dessa kommunens förtroendemän, som de själva få tillsätta, komma i tillfälle att resonera med lantmännen inom sin kommun om de åtgärder, som böra vidtagas för produktionens höjande under den närmaste tiden. Det finns många saker utom direkt den frågan, som dessa nämnder kunna ha till uppgift att stimulera sina grannar i. Jag anser verkligen icke, att hushållningssällskapen kunna räcka till i detta fall. De kunna icke nå varje enskild jordbrukare eller varje brukningsdel. Därför saknas organisation. Om man tänker sig dessa länsagronomer, konsulenter, dikningsförmän och vandringsrättare, så kunna de icke hinna med den saken. Det är absolut omöjligt. Som det var förut, då det var fråga om en plan, som skulle verka sakta och verka framåt, äro de bra, men såsom man tänker sig saken nu, äro de icke tillräckliga. Nu är det nödvändigt, att dessa nämnder tillsättas.

Det har också — vilket jag anser vara rätt inkonsekvent — talats om att man inte kan tänka sig att få dessa nämnder att ut-rätta så mycket arbete, som skulle vara förenat med att tränga ned till folk i allmänhet för att ge råd och upplysningar, för en ersättning av 700 kronor, medan man samtidigt föreslagit, att hushållnings-sällskapen skulle reda sig med ett gemensamt belopp av 200,000 kronor, som gör 7,500 på varje sällskap. Hur tänker man sig kunna komma till någon åtgärd, som är effektiv, med dessa 200,000 kronor? Det räcker inte tillnärmelsevis att komma någon vart.

Jag vill också säga, att särskilt när man ser den reservation, som är avgiven av en byråchef i lantbruksstyrelsen, blir man också ganska betänksam, huruvida lantbruksstyrelsen kan vara det rätta organet att stå över dessa organisationer.

Den väg, som här är föreslagen, är emellertid säkert den rätta, nämligen att först och främst ha en del lokala organisationer, som tränga ned så att säga till alla och ge råd och upplysningar till jordbrukare i varje fall, och att däröver ha ett länets jordbruksråd och i sista hand dessa av Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen och folkhushållningskommissionen tillsatta personer, som utgöra överor-ganisationen. Genom denna anordning kan man tänka sig, att åtgär-

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)

den skall kunna bli effektiv och verka rätt snart, och vad framför allt behöves är att så skyndsamt som möjligt öka vår produktion för att kunna avhjälpa det nödläge, vari vårt land för närvarande befinner sig, ett nödläge, som hotar att bli värre för varje år, som krisen fortfar. Vi måste tänka oss, att även om det vore så lyckligt, att ett fredsslut snart vore att förutse, är det dock så, att det råder livsmedelsbrist snart sagt över hela världen, och vi kunna inte tänka att få in något nämnvärt från utlandet, utan vi måste tänka på, att det gäller att hjälpa oss själva, och vad som här föreslås är en självhjälpsåtgärd av sådan beskaffenhet, att den inte bör av riksdagen avvisas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Jag beklagar, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inte är här närvarande. ty mina repliker skulle rätteligen vara riktade till honom. På ett par punkter känner jag mig emellertid nästan nödsakad att likväl i största korthet yttra ett par ord.

Herr statsrådet ansåg mitt uttalande, att dessa odlingsnämnder skulle få en roll som jordbrukspolis vara ett hårt uttryck. Jag får beklaga, att jag inte kan läsa den tredje punkten på annat sätt, än att jag måste få den uppfattningen när det här står, att de skola »övervaka, att jorden inom kommunen ordentligt skötes, och, om försummelse härutinnan iakttages, med alla till buds varande medel verka för att nöjaktig brukning kommer till stånd, i sista hand genom att om missförhållandet göra anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande etc.» Jag har talat med män, som administrativt stå rätt högt, och även de ha sagt mig, att de kunna inte finna annat, än att det uttrycket pekar direkt på polisåtgärder. Det är också egendomligt, att den befattning jag innehade i fjol, såsom jag nämnde i mitt förra anförande, nämligen såsom statens ombud i livsmedelsnämnden i min egen socken, och vad jag då hade att uträtta nu är lagt i handen på livsmedelsfiskalerna. Det kan väl inte vara något minsta tvivel om, att de icke äro polismän, det är väl alldeles klart. Samma arbete, som jag utförde — de ha naturligtvis dessutom arbete utöver det jag utförde — skola de också sköta; och under sådana förhållanden får jag verkligen säga, att jag kan inte finna annat än att när detta arbete nu övergått i rena polishänder, som alltså utföra i grund och botten samma arbete, som jag i fjol utförde för det allmänna såsom statens ombud, var det i viss mån en polisuppgift inom jordbruket, som jag då hade, men naturligtvis utan herr statsrådets pickelhuva.

Det har också yttrats — och det yttrades av flera — att denna organisation skulle bli så mycket bättre, därför att den utsågs av jordbrukarna inom kommunerna. Ja, jag vet inte, hur jag skall förstå den saken. Antag t. ex., att jag hade utsetts till den befattning jag i fjol innehade av kommunen i stället för av Konungens befallningshavande. Därigenom hade väl det uppdraget inte alls förändrat karaktär. Det beror helt och hållet på, vilket direktiv veder-

börande får för detta övervakande från centralmyndigheten och odlingsråden. Det vet ingen, hur det blir. Jag tror alltså, att sättet för dessa personers utseende här icke kommer att spela den allra minsta roll för hur deras uppfattning om dessa odlingsnämnders verksamhet enligt tredje punkten kommer att återverka inom kommunerna. Det var rätt mycket annat jag skulle ha velat svara på, men jag skall förbigå det.

Herr Nilsson i Landeryd ansåg, att jag var inkonsekvent, då jag inte hade yrkat avslag på den föregående propositionen men däremot nu yrkade avslag på förslaget om en sådan organisation. Nej, det anser jag mig visst icke vara, tvärtom, jag har ju yrkat på att så mycket pengar skulle ställas till förfogande som kunde anses behöfligt för det löpande året, och sedan ha vi ju riksdag nästa år igen. Skulle det då visa sig, att odlingen tagit mera fart än många av oss trott, då är jag väl inte hindrad att gå med på en ökning av anslaget. Jag kan inte se, att jag varit det allra minsta inkonsekvent härvidlag. Jag har inte uttalat mig det minsta emot någon odlingsverksamhet, inte ens med den förändring, som här gjorts, nämligen att medan man i den kungl. propositionen talat om att den nyodlade marken skulle besås med säd till mogen skörd eller användas till odling av potatis, utskottet gör ett undantag för Norrland och godkänner produktion av hö och grönfoder. Jag ansåg emellertid, att förslaget därigenom inte fått så att säga den färg som från början varit avsedd, utan jag ansåg, att skulle någon förändring ske, skulle det vara någon mening i den, och i synnerhet om man tänker på att det ju är meningen att lägga om den animala produktionen till vegetabilisk, förstå herrarna, att man här gett en betänkelig knuff åt det hela med den förändring, som skett. Jag kan sålunda inte finna, att jag på något sätt uppträtt som motståndare till odlingsverksamheten.

Vad sedan beträffar frågan om vanhävd, var det märkvärdigt, att jag skulle få den beskyllningen att icke vilja motarbeta vanhävd slungad mig i ansiktet. Jag uttalade alldeles tydligt, att jag inte var någon vän av vanhävd, utan ville tvärtom, att vi på alla sätt skulle motarbeta den, och det är min fasta övertygelse, att det hade varit nyttigt, om vi redan tidigare haft någon lag eller förordning på detta område. Men det är en sak. En annan sak är att låta dessa odlingsnämnder rusa iväg utan det allra minsta direktiv. Det är det jag ansåg vara farligt.

Vad beträffar påståendet, att det yrkande jag gjort skulle kunna förhindra åtal för vanhävd, så är det inte alls fallet, ty sådana ha redan ägt rum även i Malmöhus län, och det låter sig sålunda mycket väl göra redan nu på administrativ väg. Jag ser alltså inte det minsta hinder för den saken.

De ärade talare, som uppträtt, sedan jag hade ordet, ha enligt min åsikt icke framburit så talande skäl för denna organisation, att jag med mina välgrundade skäl mot densamma blivit övertygad, att jag tagit fel, och vare sig jag har rätt eller tagit fel, är det min innerligaste övertygelse jag här uttalat, och jag motsätter mig denna organisation så mycket mer, som jag anser, att just denna kungl.

*Ang. anslag
till en odlings-
organisation.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en odlings-
organisation.

proposition är den första inkörsposten till ett av mig starkt befarat statsförmyndarskap över det svenska jordbruket.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Nilsson i Landeryd avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Aaby Ericsson m. fl. samt 4:o) bifall till det av herr Olsson i Kullenbergs-torp under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 3:o) angivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 27 anta ser yrkandet om bifall till den av herr Aaby Ericsson m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till herr Nilssons i Landeryd reservation.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 107 ja mot 58 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Aaby Ericsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 102 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan

§ 12.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om möjliggörande av avsöndringar från utarrenderad kronojord för bildande av egnahem under löpande arrendetid.

Ang. avsöndringar från utarrenderad kronojord för bildande av egnahem under löpande arrendetid.

Därvid yttrade:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! På uppmaning av åtskilliga kronorarrendatorer ber jag att få yttra några ord till kammaren vid behandlingen av nu förevarande ärende.

Inom jordbruksutskottet har framhållits, att den bestämmelsen borde gälla, att man under arrendetiden skulle kunna från kronans domäner få sälja och avsöndra jord till egna hem. Som det nu är, kan detta endast ske, när nya kontrakt uppgöras för domänen i fråga. Det som då först faller dessa arrendatorer i ögonen, är, att man behöver ändra en lag för att åstadkomma det, som man här åstundar, och då ha de gjort sig den frågan: kan det verkligen vara möjligt, att staten såsom arrendegivare, såsom jordägare, vill sätta sina arrendatorer i sämre ställning, än statens lag giver arrendatorer å enskild jord? Men det tycks åtminstone vara förhållandet. Arrendatorerna ha också sagt, att det synes dem, som om man alldeles förbisåge, att man för att sköta åkerjord ordentligt måste indela den i skiftesbruk, i cirkulation, och detta plägar man åtminstone på vår skånska jord göra så noga, att knappt ett ar skiljer de olika skiftena från varandra i storlek.

Då säger man: skall jag såsom arrendator icke veta, vilket ögonblick den ena biten hör till det skiftet och det andra till det, ty i annat fall är det ju alldeles omöjligt att driva jordbruk på sådant sätt, att det kan kallas någorlunda modernt.

Det har också sagts, att det, för att driva jordbruk med fördel och klokt, behöves hus i förhållande till jordbrukets storlek, och då undrar man, hur det skall förfaras på de kronans domäner, där man skall tillämpa en sådan ordning som den nu föreslagna, om där endast skall uppföras hus, som det passar sig, sedan man sålt så mycket som möjligt till egna hem, eller om man först skall uppföra hus till all den jord, som finnes, innan man säljer.

Problemet är bestämt betydligt svårare, än man vid första påseendet här föreställer sig detsamma. Jag tror också, att dessa arrendatorers syn på saken tål att mycket begrundas. Följderna av detta bli helt enkelt, att det blir en hasard, när man arrenderar kronans jord; man vet ju icke, om man får ha denna jord under kontraktstiden eller icke, och det kan naturligtvis icke vara till fördel, att man gör det hela så löst.

Nu tyckes man i de skrivelser, som åberopas, även ha märkt något dylikt, men man tröstar sig med, att det kan väl icke komma att inverka så mycket på kronans arrenden. Ja, mina herrar, det

Ang. avsöndringar från utarrenderad kronajord för bildande av egna hem under löpande arrendetid.
(Forts.)

är icke där tyngdpunkten ligger; man skall också tänka på arrendatorn. Denne skall även behandlas juste på alla sätt, och om man det vill, tror jag, att åtskilligt av vad som här föreslagits måste i någon mån ses ur annan synvinkel, än som här skett. Jag har åtminstone hört en arrendator, som utlätit sig om detta på det sättet, att han sade: det är en mycket bra sak med dessa egna hem; och jag är visst icke någon motståndare till dem, men låt kronan, när arrendetiden är utgången och nytt arrende stundar, bestämma, huru mycket jord som man skall försöka försälja till egna hem av den kronans domän, som det gäller, och sedan kan den återstående delen med större säkerhet arrenderas bort, ty då vet arrendatorn, huru mycket jord han får och att han under arrendetiden får behålla densamma, naturligtvis under förutsättning, att icke hela domänen skall styckas sönder till egna hem. Då kunde, enligt denne arrendators mening, kronan sedan på ett år eller fem år, allt efter som det befinnes lämpligt, arrendera ut vad som man sålunda skall söka sälja till egna hem, och i så fall funnes det under hela tiden möjlighet för kronan att handla med denna jord, som den vill, utan att det så mycket skadar arrendatorn. Det vore för honom betydligt bättre, om han verkligen finge redan från början veta, huru mycket han skulle få, så att han därefter kunde inrätta sitt jordbruk med dess kreatursbesättning och annat.

Det är dessa synpunkter, som jag här velat framhålla. Jag har icke något yrkande att göra, ty jag är vän av tanken på, att av kronans jord bildas egna hem, men jag har icke heller kunnat riktigt slå dövörat till för arrendatorernas önskningsar i detta fall. Jag vet mycket väl, att de utgöra en liten grupp och icke spela någon stor roll — vinden ligger ju icke åt det hållet — men jag tycker ändock, att det är staten mest värdigt att behandla sina arrendatorer på samma sätt, som den enskilde är skyldig att behandla sina arrendatorer.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Det är icke meningen här att på något sätt misshandla kronans arrendatorer. Vad som nu föreslås är att man vid arrendenas uppgörande skulle bland arrendevillkoren inrycka en bestämmelse, att arrendatorn är skyldig att avstå, om också icke hela egendomen, så dock en viss del därav till egna hem. Det är av en stor betydelse för staten att alltid ha tillgång på jord åt sådana arbetare, som vilja bilda egna hem, och många gånger har det visat sig vara önskvärt att från en kronans domän kunna försälja till den närboende arbetarbefolkningen jord, men detta har icke låtit sig göra på grund därav, att jorden varit bunden genom kontrakt och det vid kontraktens uppgörande icke varit möjligt för domänstyrelsen att undantaga något visst område för egna hem, enär detta strider mot arrendelagen. Olägenheten härav har åtskilliga gånger framhållits av domänstyrelsen liksom här i riksdagen, och år 1912 skrev till och med riksdagen uti denna fråga. Jag tror därför, att det vore önskligt, om domänstyrelsen finge rättighet att vid arrendeuppgörelser undantaga jord till egna

hem. Detta skulle givetvis medföra, att arrendeavgifterna för egendomen bleve något mindre, än vad eljest kunde vara fallet, men detta är dock av mera underordnad betydelse än att få tillgång på jord.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 4,24 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall

Ang. avsändningar från utarrenderad kronojord för bildande av egna hem under löpande arrendetid.
(Forts.)